МАМАЛАНЫ З.У.

ДЖАШАУНУ ДЖУЛДУЗЛАРЫ

МАМАЛАНЫ ЗУХРА

Джашауну джулдузлары

Миниатюрала

Новелла

Назмула

Черкесск ш.
2015 дж.

АЛ СЁЗ

«Джашауну джулдузлары» деген китабны мен, джаш тёлюге атайма.Бюгюнлюкде джаш адамла иги этебиз деб джангыла болурла. Ала бара баргъан заманда аны эсгередиле, алай а кеч болады джангылгъанларын тюзетирге.

Китабны окъуб анда джазылгъанла бла бир кесек оюм этерле деген акъылда мен бюгюн алагъа таза джюрекден теджейме. Джаш адамла «биз хаманда джашлай, аллыбызда боран да, джел да болмай былайлай турлукъбуз» деген акъыллары болур. Джыллары келе ала да джашаугъа бир тюрлю бир къарайдыла. Кеслери сюйген адамлагъа тюберле да, этген муратларына джетерле, деген мурат бла джазама. Талай джылланы ичинде адамланы айтхан хапарларындан джыйыб миниатюрала къурагъанма. Бир къауумланы къууанчлары, бир къауумланы да къыйналгъанлары ачыкъланады.

Мени миниатюраларым, ала ючюн джазылгъандыла да окъурла, бир кесек сагъыш этерле деб кёлюме келеди.

Мамаланы (Чомаланы) Зухра Унухну къызы

АНАМА

Анам, сен болмасанг, мен бюгюн къайда боллукъ эдим? Сени джылы къарамынг мени хаманда кёзюмден кетмейди. Огъурлу тюрсюнюнг бюгюн да, джюрюген джолуму джарытханлай турады.

Зыбыр къолларынгы джылыулары мени санымы сылагъан джерлери унутмайдыла. Къыйналгъан кюнюмде, сен меннге айтхан ариу сёзле, джашаугъа кёл салдыра эдиле.

Ана – деген сёзден багъалы болурму дунияда? Хар бир адамны анасыны сюйюмлю тюрсюню дуниягъа джаратылгъан адамланы кёз алларында турады. Аны айтхан сёзлери джюреклеринден кетмейди. Алай а, ананы туугъан кюнюн биз сабийлери кёбюсю билмейбиз, къуру кесибизни билебиз.

Ол багъалы ананы, биз нек унутабыз? Ол дуниягъа туумай турса, биз да боллукъ тюл эдик. Аны унутмайыкъ, джашагъан джашаубузда.

БЕЛГИСИЗ ДЖАЗЫУ

Къарчай миллетим джолоучу болду къачхы суукъ кюнде. Итлери къалдыла улуй – тарала, мюлклерин къойдула иесиз.

Сау ёмюрлери джыйгъан рысхы кимлеге хазыр аш болду? Сабийле джылай, къартла ынгычхай, темир вагонла элтедиле алгъа. Къайры барадыла? Неге тюберикдиле, къачан джетелле барлыкъ джерлерине? Саулай миллетни темир аугъа джыйыб, алыб баралла кюн чыкъгъан джары.

Къайтырламы бу баргъан миллет, ызларына къайтыб, кёрюрлеми сюйген тауларын? Ичерлеми Къобанны суундан?

Тау адетни кючлю тутхан къартла, келир тёлюге айтырламы хапар?

Кетдиле айла, джылла, тузакъдан бош болуб, къайтдыла саула таулагъа. Азабны сынагъан, ачлыкъ джылла салгъан джюрек джарала ашланыб, кёбле кетедиле джашаудан...

СЕГИЗИНЧИ МАРТ

Джазны эм ариу кюню, 8–чи март джетди. Бу ариу хурметли кюнню бизге тиширыулагъа атагъандыла. Биринчи джанкъозла да, ол кюннге, не суукъ болсала да чагъадыла.

8–чи март джетгени сайын мен, терен сагъышлагъа киреме. Джаш заманыма къайтама бир кесек. Сени саугъаларынгы эсиме тюшюреме, байрам бла алгъышлаб джазгъан сёзлеринги энчи къагъытда окъуй, бюсюреусюз, уллу багъа бере билмей, бир джанына сала эдим.

Сен да саугъала бере, мен да аланы ала, джашлай турлукъма деб, келе эди кёлюме.

Алай эте, джылла узакъ джары кетдиле, ол къайтыб келмезлик кюнлени не излесек да табмазбыз.

Энди уа 8–чи март джетгени сайын эсиме тюшедиле, сени ариу сёзлеринг, алгъышларынг, кёз аллыма келеди ариу тюрсюнюнг...

Ол кёзюучюк энди къайтырыкъ тюлдю билеме...

ДЖУЛДУЗЛА ...

Хар кече сайын къарайма джулдузлагъа. Мен туугъунчу да ала кёкде тургъандыла. Меннге къадар джашау бериб бюгюн аланы кёреме. Джарыкъ джанадыла бир-бирледе мыдах болгъанча кёреме аланы. Ала бла ушакъ да этеме, кесиме да сеннге да эм джарыкъ джаннган джулдузчукъну сайлагъанма. Ёмюрледен бери ала бизге джырда да айтырча, ариу болгъандыла. Хар адамны кесини бир джулдузу болады дейдиле, мен кесими джулдузуму бир кёрюрге излей эдим, деб кёк чууакъ болгъан сагъатда къарайма. Бары да меннге ариу кёрюнедиле, бирча джанадыла. Бир джулдузчукъ айырылыб уча барады, кесине джол айыра тургъан джеринден узакъ кетди. Къайры барады? Тургъан джеринден айырылыб? – деб, аны ызындан къараб турдум: Ол уча-уча кетди ким биледи аны джолу къайры болгъанын. Не ючюн айырылыб баргъанын тургъан джерин джарытыб турмай – деб сагъышланы джулдузуму кёз туурадан тас этиб къойдум.

САРЫ ЧАПРАКЪЛА...

Къач. Джылны бу заманы бир тюрлю бир сейирлик халгъа киреди. Заман боягъан акъ чачлагъа ушайдыла саргъалгъан чапракъла.

Сары чапракъла, терекледен агъа, мыдах боладыла, дерим келеди. Энтда бир джылны алыб кетдиле...

Сары чапракъла. Бир бёлек джылны, мындан алгъа, экибиз да терекледен тюшген къачхы чапракъланы эм ариуларын джыя эдик. Китабларыбызгъа салыб, «ким кёбню сакъласа да, китабны ичинде», деб бири-бирибизге къарай эрише эдик. Ол заманда эскермей эдик, джылланы кетгенлерин, ашыгъыб баргъанларын.

Джашлыкъ, сабийлик багъалы болгъанына эсибизни бёлмей, хаман да, былайлай турлукъбуз, уллая бара да, джюрекге тюйрелген, сезимле, бекден бек сакъланыб. Бирге джазыуубуз боллукъ болур, – деген сагъышлагъа бёлене эдик.

Оздула джылла, джайла, къачла, бири-бири ызындан къууа. Бизни да, арабызны узакъ этди. Бир элде джашаб, тюбешиб къалсакъ да, ол сезимле джюрекледе турадыла алайлай.

Чапракъла саргъалыб акъгъанлары сайын, сизни таба къарайма.

Алай а, кетдиле, кетдиле. Ай медетКъайтыб келмезле багъалы заманла. Джюрек сезимлеге джангы орнала башлагъолан сюймеклик сезим къалды, джылыусуз, тамызыкъсыз, джанмай джукъланды.

Энди уа, ахсына сары чапракълагъа ушай, сагъышлагъа бёленеме.

ДЖУКЪУ АРАДА

Кече узунду... Сени тюшюмде кёрюрге десем да, кёралмадым, джукълаялмай, эшик аллына чыкъдым. Бюгечеден ариу кече болмаз: тёгерекни ай джарытыб, джулдузла да артыкъсыз да бек джылтырайдыла. Булутла да, айны джарыгъы бла эришгенча бир, тюрлю бир джарыкъ болгъандыла.

Шош аязчык, аллыбызда терекни чапракъларын сылайды. Анда – мында ит чабхан таууш болмаса, тёгерек шыкъыртсызды, арбаз да, эл да шошду.

Олтурама гитче шиндикчикге, сагъышлагъа бёленнгенме, арабин, насыблы адамла бармыдыла? – деген соруну кесиме береме. Менича, «насыб» дегенден умут эте, заманны ашыргъанла да болурла. Кёллери бла сюйюб, бир-бирлерине таралыб туруб, бир юй болгъанла да бир чурум бла айырыладыла.

Джашау деген къатылыкъмы этеди экен адамлагъа? Огъесе адамла, «насыб» излей, аджашыбмы къаладыла?

НАСЫБЫМ СЕНСЕ

Сабийликден бек сюе эдим ай толуб чыкъса. Насыбым, муратым толлукъча, кёлюм кёк тенгли бола эди.

Бир кере тюбедим сеннге, берди насыбны къууанчлы тюрсюнюнг. Сени айтхан сёзлеринг къанат бередиле учаргъа бу кенг дунияда.

Сен ариу сёзлеринги аяма менден. Насыблы джашаугъа учундур мени. Бизни сюймеклигибиз сау дуниягъа белгили болса, сюйгенле бизге насыбны теджерле. Сюймегенле зарлыкъ этиб, бизни арабызгъа кириб, бузаргъа излеб турурла. Керти кёлюнг бла сюе эсенг, алагъа къарамазса, арабызгъа буруу болургъа да къоймазса.

Бирде булут басады, айны джарыгъын иймей, бирде джарытады аяусуз. Биз насыблы боллукъбузму, джалгъан сёзлени истемей къойсакъ? – деген акъыл башымы кючлегенди.

ЧЫПЧЫКЪЛАНЫ ИНГИРИ

Шош ингир. Джазгъы кюнде эшик аллына бачха таба чыгъыб, эсим сагъышлагъа кетгенди. Табигъатны не заманы да сейирди.

Тёгерекни тынчлыкъ бийлеб, хар ким ингир ишлерин этедиле. Тауларыбызны кюн бет джанында къарлары эригенди.

Заводдан тютюн кёкге чыгъыб, аяз болмагъанын билдире, хауада джайылады.

Аллыбызда мийик бусакъ тереклеге къаргъала къонуб, кеслерини тиллеринде ушакъ этедиле. Юрюлюб уча да, тёгерекни дауурдан алдыра, аджашмай, алджамай, кеслерини джашаугъа сайлагъан нёгерлери бла ызларына къонадыла.

Джашауну джоругъуна сыйындыра, табигъат хар бир инсаннга бирер нёгерни буюрады. Джашау деген алайды; насыблы да, насыбсыз да этеди.

АЙ ДЖАРЫКЪДА

(новелла)

Ай джарыкъ ингир. Экибиз да сюелебиз, айны джарыгъы тёгерекни бек джарытханды. Айтыргъа сёзлерибиз кёбдюле, тынгылайбыз.

Сен саламлашыб, къолуму тутхан сагъатынгда, сени джумушакъ къолларынг, меннге бек сейир кёрюндюле.

Шош ингирде къобан табадан ургъан ариу аяз, бизни эркелете къатыбыз бла юсюнгде кёлегингде эркин ойнай озады. Бюгечеча, хаманда бирге болуб, турургъа боллукъбузму, аллай заман энди, берилирми бизге? – деген соруула мени тынчлыкъсыз этгендиле. Сен а, сёлешесе не айтханынгы эсимде туталмайма, сени ариу къара кёзлеринге тюбеселе кёзлерим, нени да унутама. Бир айгъа къарай, бирибирибизге къарай, айны джарыгъына къууана сюелебиз.

Бу джашлыкъда, бир кёзюучюкдю айт айтырынгы, дейди джюрегим, бетинге къарасам унутуб къояма сёзлерими.

Джюрегингдегин джашырмай айт, дейди айны джарыгъы бизден оза. Алай болмаса, джарытмай къоярыкъма, дегенча, барады ай къызыу – къызыу джюзюб чууакъ кёкде. Биз да сёлеше тургъанлай айны юсюн бир къара булутчукъ джабыб, бизге джарыгъын иймей къойду.

Бизни джазыуубуз бир болмазлыгъын айта болур эди. Сен менден айырылыб, бери къайтмазлыкъ джолгъа кетеринги билдире болур эди ай. Сен дунияны нек ташладынг замансызлай? Мен андан бери тишим ышарса да, адамла бла ушакъ этсем да, джюрегим кюйгенлей турады. Ол, кече айны бизге билдиргенин энди ангылайма. Нек кетдинг узакъ джары джашлай аджал сени менден нек айырды?

Джашау деген сейирди, сеннге ушагъан кёрмейме джолумда, аллай адамгъа тюберик да, болмам.

ТАРЫГЪЫУЛА

Джерни башы къуру тарыгъыуладан къуралгъанды десек да, джангыллыкъ тюлбюз.

Джашлыкъда, эмилик джюрекге тынгыламай джангылабыз.

Сюймеклик деген, хар кимге бир кесек заманчыкъгъа берилген сезимлеге кесибизни алдатабыз. Сюймекликни кесинг джаратхан адамны джюрегинде излей, насыблы болуб джашайым, деген акъылда, сен джаратханны джюрегин ангыламайса. Ол керти мени сюеди дейсе, джангыласа, кесинги алдатаса, артда сокъуранаса. Алай бла ол адамны джюрегин билгенден сора, кюесе, джюрек джылайды, аякъ атлайды, тиш ышарыргъа кюрешеди.

... Сен джокъса къатымда, кетгенсе, джолунг мени бла болмады, кесинг башханы джаратыб тургъанынгы билдим, ол сени мен сени сюйгенча сюерми? Джукъусуз кечелени ашырырмы менича?

Кимге айтайым тарыгъыууму? Ким ангылар мени джюрегими? Сеннге ышана эдим, сен а джокъса къатымда...

ДЖАШЛЫКЪДА БЕРИЛГЕН КЮНЛЕ

(новелла)

Кюнню ариу заманы. Сеннге тюберге ашыгъа эдим. Хар атламым сеннге джолну джууукъ эте, сагъышлагъа бёлене барама. Биз олтуруучу шиндикге паркда башха адамла олтуруб турадыла.

Алайда бир кесек сюелиб туруб, аланы къатларына бардым. Къатымдагъыла джаш адамладыла. Бизге да джашлыкъ бир кере бериледи, аны багъалата билирге керекбиз.

Сюймеклик, деген бир аман затды: адамланы джюреклерине бир иги мурат бериб, артда къыйнайды.

Узакъдан къараб, сени келе тургъанынгы кёрдюм. Не айтырыкъса тюбесек? Аллыбызда джашауну бирге этейикми дериксе? Меннге джете башладынг. Сенден алгъа келиб тургъанымы кёрюб, къууанч аллы болуб, дженгил атлаб къатыма келдинг. Джюрегинге айтханынгы этдириб келгенинги билдим.

Сен меннге ариу сёзлени айтдынг, сени сёзлеринг мени дуниягъа джангы туугъанча этдиле. Джашлыкъгъа кесибизни бериб, ушакъ этебиз...

Заман къалай кетгенин билмей, иги кесекни олтурдукъ къатыбыз да, адамла къалай кетгенлерин эслемей къалдыкъ.

Бюгюн меннге эм насыблы кюн болуб къалды. Сени бла биргеме паркда адамла бизге къараб озадыла, биз бир–бирибизге сюймеклигибиз да, сыфатыбыз да, келише болурму, адамла алай эс бёлюрча.

СЕНДЕН САКЪЛАЙМА

Бюгюн, байрам кюн, сеннге тюбер ючюн, шахаргъа чыкъгъанма. Шахар орамда джаш адамла, къууанч халда айланадыла.

Сеннге тюбедим, сени кёзлеринге тюбеселе кёзлерим, мен, къууанчлы бола, баш энишге къарайма.

Джашлыкъны да насыблы кюнлерича меннге да, бир кесек заманга берилгенди бюгюн.

Сёзле табмай сёлеширге, тынгылайбыз, тюбесем, айтырма деген сёзле бюгюн къайры эселе да кетгендиле.

Сен да мен да тынгылайбыз, джюреклерибиз бир–бири бла сёлешедиле. Тынгылама да айт биз сёз джюрегингдегин джашырма сени сёзлеринг бла мени кёлюм кёлтюрюлюб мийикге учарыкъ эсем да айт бир сёз.

Сени сёзюнг бла насыблы болуб, хар адамгъа теджей айланныкъ эсем да тынгылама.

Сюймеклик, деген сейир сезимни джашырма да айт, мен да къошарма джюрегимде болгъан сёзлени артха салмам.

Бюгюн кюнча кюнле кёб болур ючюн, сюймекликни эсибизден джюрегибизден аджашдырмайыкъ.

ТАУ ЭЛИМЕ

Лирика миниатюра.

(Эльтаркъачха атайма)

Кюн, аямай джылыуун тёкгенди. Тауланы къойнунда, шош рахат тынчайгъан элиме бардым. Алгъын, мен сабий заманымдача, ташлы хуналары, тар орамлары, чалман буруулары.

Ныгъышда олтуруб, бир талай къарт ушакъ этедиле. Аланы къатлары бла ётюб бара, джаш заманлары кёзюме кёрюндю. Кече, кюн демей бири–бирлерине чам эте ишлеучен эдиле. Энди уа заман агъартханды чачларын, беллерин да муккур этгенди.

Орамлары, джерден чыкъгъан, къара суукъ суулары, биринчи атламларым, биринчи школум, биринчи устазым.

Тар орам бла бара, бачханы эски бурууундан тутуб, аллыбызда джашил талагъа къарадым. Кёзюме кёрюндю, джашил талада , сен тобну алыб чабыб баргъанынг, мен да ызынгдан чаба аны алыргъа излегеним, сен меннге бир кесек къараб, сынаб туруб къаты къысыб къолунгда, тобну бермей чабыб кетдинг. Ол кёзюучюкде бизге бир талай сабий кёзле къарай эдиле.

Керти да аллай заманла болгъанмы эдиле? Огъесе тюшюм болурму эди? Эсим кетиб, сабийлик сагъышлагъа мен тёгерегиме къарадым, тура эдим кесим джангыз сюелиб.

НАСЫБ САТЫЛМАЙДЫ

(лирика миниатюра)

Кюнню исси заманы адамланы салкъын джерге джыяды. Уллу базарны ичинде барама, сагъышлагъа бёлене, кесим бла ушакъ эте, сени излейме кёрюрге.

Кёб адамланы ичинде сен, меннге тюбединг. Тёгерегимде къаллай бир адам бар эсе да, мен, къуру сени кёреме. Сени бла биргелей сабий заманчыкъ да, келиб мени сагъашларымы бир кесекге бёлдюле. Ол сагъатны биз багъалата билмедик ансы, бир–бирибизге тансыкъ болуб базарла да, орамла да, бир тюбесек деб, айланмай джазыуубузну бирге этерик эдик. Адамладан уялмай сеннге къарайма, акъ чачларынгы кёрюб, «ол заманны ичине, къалай агъаргъандыла?» Ол ариулугъунгу бир кесеги да сакъланганды деб сёлеширге сёз табмай иги кесекни турдум. Сен терен ахсыныб меннге да, джити къараб, бир кесек тургъандан сора, джолунга кетдинг. Мен сени ызынгдан къарайма, юсюнгдеги кёлегинги аязчыкъ сылайды. Джазыу, джазыу бизни нек айырдынг? Джаш сезимлеге нек чырмау болдунг? – деб, джазыудан кёлюм къалгъанын айтама.

Бу уллу базарда « насыб» деген, сатылса иги боллукъ эди, экибиз да, бирден джетиб аллыкъ болур эдик, къолубуздан иймезча ёмюрлюкге, деген сагъышла бла кетдим.

КИМДИ ТЕРС?

(лирика миниатюра)

Джашауну толкъунларында къатыша, абына, сюрюне барама. Кесим бла сёлеше, кёб соруулагъа джууаб табмайма. Кимди терс? Сенмисе? Телефонмуду? Джазыумуду?

Сени бир кёрсем деб, шахарны орамларында барама. Сеннге тюбериме ичимден къууанама. Джарыкъ кюн да, андан да джарыкъ болуб, менден насыблы бармыды, дегенча тёгерегиме къарайма.

Экибиз сёлеше тургъанлай телефонунг зынгырдады, алыб кёзюнгю къыйыры бла меннге да къарадынг. Арлакъгъа джанлаб, кюн къуру сеннге тийгенча болуб ышарыб сёлешдинг. Халынг бир тюрлю болду. Мен къатында тургъанлай эсинг къайры эсе да кетиб соруулларымы эшитмединг.

Меннге джюрегингде орун болмагъанын эсгериб, сеннге билдирмей джанладым. Эсинг ол адамгъа кетиб мени кетгеними да артда эскердинг.

Кимди ол? Экибизни айыргъан, бизни джюреклерибизге кетмезлик джара салгъан кимди?

Шахар орамда бара джазгъыда джашнаб чакъгъан, каштан тереклеге да къарай кесим бла ушакъ эте барама.

Сеними этейим терс? Огъесе телефоннуму этейим? Сен сёлешген тиширыунуму этейим терс? Джазыунуму этейим терс? Бюгюн бизни айыргъаны ючюн.

ШО, КИМСЕ СЕН?

(лирика миниатюра)

Шо, кимсе сен? Соруусуз ачаса тереземи ай джарыкъда, кёлеккен киреди, сюеледи аллымда, шыбырдайды бир сёзлени.

Кимсе сен? Кёз аллымдан кетмейсе, насыб болурмуса? Джукъу арамда кёлеккенг бла сёлеше атдырама тангланы.

Шо, кимсе сен? Тейри джарыкъ ургъанлай, джанлайса, сени бла кетедиле иги умутла. Джарыкъ джилтинчик джаныб джукъланганча ол насыб кесекчик да джукъланады.

Шо, кимсе сен? Амал бар эсе, билдир кесинги, бу джарыкъ кечеде, соргъан соруулары́ма бир джууаб бер. Сен сюймеклик болурмуса?

ТАКЪЫЙКЪАЛАДА НАСЫБ

Бир кюн аллыма тюбединг, сени кёбден бери кёрмеген эдим да, кёз алмай къарайма. Озгъан насыбым аллыма келиб, джаш заманым къайтыб келгенча, тынгылайма. Бюгюн такъыйкъалада насыблыма.

Тёгерекде адамла кёбдюле мен а къуру сени кёреме. Иги кесек тынгылагъандан сора:

«Туугъан кюнюм джетеди» – дединг.» «Алгъышлайма насыблы бол» – дедим. Тынгылаб туруб: «Ол насыбмыды, сенсиз атхан тангларым, сенсиз атлагъан атламларым, сенсиз тийген кюнюм» – деб, терен ахсындынг.

Бюгюн джашлыгъымда сени таныгъан кюнюм болуб къалса, биргенге кетиб къаллыкъ эдим. Сагъышлагъа бёлене, сенден айырылыб, джолума кетдим. Узайыб барама, сени сёзлеринг джюрек джарамы къозгъадыла...

Нек къозгъадынг шош тургъан джюрегими? Нек тюбединг аллыма? Мыдах болуб, къараб турлукъ эсенг кёзюме?

КАШТАНЛА

Шахарны арасында паркда олтурама. Джазгъыда чакъгъан каштан тереклеге къарайма. Бир ариу чагъыб, тёгерекге нюр себедиле, ётген адамлагъа къууанч да, игилик теджегенча ызларындан къарайдыла. Адамланы кёбюсю аны сезмейдиле, кеслерини сагъышлары бла байланыб, тёгерекде не болгъанын эскермейдиле.

Джаш адамла телефонла бла сёлеше озадыла, бирде ышара джууаб бере. Алагъа телефонла бла сен меннге айтыучу сёзлени айта болурла. Аллай сёзле кимни да ышартырыкъдыла.

Адам дегенинг хаманда кесине насыб, дегенни излегенлей турады. Мен да бюгюн алайма къалайдан болса да бир джерден насыб деген, келиб къаллыкъ эсе уа деген акъыл бла турама сакълаб. Джашлыкъда берилмеген насыб, бюгюн келлик тюлдю алай а, дагъыда умутлума.

Бюгюн сеннге тюберим эсиме тюшеди. Сени кёрсем мен, джашаугъа кёл сала башлагъанма. Ол кёб заманны барлыкъ тюлдю билеме, сен мени къоюб башха бла тюбешиб турсанг да сен меннге айтхан сёзлени эсиме тюшюре, джашарыкъма джашауумда.

Каштанла хар джыл сайын да чагъадыла мени сюйген шахарымда, сен анда, джашагъанынг ючюн, артыкъ да бек сюеме шахарымы.

ТОГЪУЗУЧУ МАЙГЪА

Къартларыбыз чыгъадыла. Бюгюн мыдах болуб, атлай барадыла арада. Джашау салгъан акъ чачланы сылай, эсге тюшюредиле тенглерин.

Бюгюн эскертмени къатында сюелиб, замансыз бу дуниядан кетген тенглерине къарайдыла. Терен ахсыныб бир къаууму, терк джанлайды алайдан бир джары, анга къарагъан эскертмеден джаш тюрсюнле кёб затланы тюшюреди эсине.

Къартла, баш энишге къарайдыла джашлыгъын алгъанды къазауатны джыллары, бюгюнлюкде окъ салгъан джарала, къыйнайдыла кече кюн да, аланы.

Джаш тёлюбюз ангыламай, тюртедиле ары – бери сындыра, къарт джюреклерин энтда бир къыйнай. Алай болса да джашау кёргюзе тюзеле барырла деб, умут этеме « ёлмесенг да, къартдамы болмазса» – деген айтыуну кёзюую джетер алагъа да.

АНА ТИЛИМ

Ана тилим, кетме узакъгъа, узайма кеч болгъунчу къайыт ызынга. Кесинги излетме туугъан сабийге, сен дагъан бол джаш тёлюге, сыйын кёлтюрюрге.

Ана тилни унутхан, унутады анасын, ананы сыйы мийикде болсун. Ана тилим багъалыса миллетиме, хар бир ташы, агъачы сёлешеди сени тилингде.

Джангы ёсген бусакъ терекчик да, ана тил бла дженгил ёседи, кенг джаяды эркин бутакъларын.

Ана тилибизде эркин сёлешебиз, къошсакъ да, башха сёзлени, ана тилим хаманда, багъалы болгъанлай тур миллетиме.

Эртдеден келген ашхы адетлени унутмазча бир джилтинчик бере тур, джаш тёлюге.

ДЖАЙГЪЫ КЮНДЕ

Джайгъы кюнде, орамыбыз бла бара джол юсюнде сабийчикле къумда ойнай тургъанларын кёрдюм. Аланы къатлырында иги кесекни сюелиб туруб, сагъышлагъа бёлендим.

Ала юй да ишлейдиле арбаз да ишлейдиле, къумдан буруу ишлеб аны да джабадыла. Ол сабийлеге къараб туруб, сабий заманчыгъыбыз мени кёзюме кёрюндю. Сени бурма чашчыгъынгы джел тарай мен анга да къарай исси къумда, юй ишлей эдик. Кимники ариуду? – деб туурасындан къарай эдик.

«Меники ариуду, деб, мен алай айта эдим, огъай меники ариуду деб, сен» ёчеше эдик. Хар кимники кесине ариу кёрюне болур эди.

Ол, сагъышсыз ойнай тургъан сабийлеге къараб туруб, мен алайдан кетдим, сабийликге къайта, бир кесек заманчыкъгъа.

КЪОБАН СУУНУ ДЖАГЪАСЫНДА.

Къобан сууну джагъасында ташлагъа олтуруб, шоркъулдаб баргъанына къарайма. Бирде акъырын болады, бирде шууулдайды келген джеринден меннге хапар айтырыкъча.

Къобан суугъа къатыша бир ариу гокка хансчыкъ барады, кёз алмай къарайма, ол гоккачыкъ аллымдан ташайыб кетгинчи. Сора, кёб затла тюше эсиме, къолуму джюрегиме салдым.

Ол, сууда баргъан гокка хансчыкъча бар эди заманым, ол джерден чыгъыб, бюгюн суу азыгъы болгъанча, мени джашау джолум алайгъа ушайды.

Неле болдум? Неге тюбедим джолумда? Суугъа да, батдым, къум джерге да, чыкъдым джыламугъуму кебдире къууанчха да бёлендим, насыблы кюнле да, болдула дженгил джукълансала да.

Джашай барсанг умутлуса джашаудан да насыбдан да.

ДЖАЗ КЕЛГЕНИ БЛА

Чокъуракъ суула, мийик къаяла, сейирди мени джуртум. Джаз башында чакъгъан балий терекле, къууат саладыла туугъан джериме. Шоркъулдаб келген къобан суу, эжиу этеди мени джырыма.

Джаз келгени бла къууанч бере, сюйюне сен джашнайса мени элим. Элимде да, сен джашагъанынг ючюн, бек сюеме хар эртденине тюберге.

Адамлары намысны тутхан джигерледиле, ишлерге, урунургъа сюйген адамладыла. Аны ючюн артыкъ да бек сюеме.

Сабийликде орналгъан сюймекликни бир бурхучугъун тас этмей. Джылла агъартсала да чачларыбызны сабий замандача турлукъду джюреклерибиз.

Джаз, хар джыл сайын да джашнаб, насыб теджей, келеди бизге, мени сюйген джуртума, миллетиме.

КЁБНЮ КЁРГЕН КЪАРТЛАРЫБЫЗ

Къартла, талай джылны джашаб, кёбню кёрген, кёбню билген къартларыбыз. Джылдан джылгъа аздан аз бола барадыла, анга бек къыйналабыз.

Заманны къыйын кёзюую салгъан джыйрыкъ бетлерин, зыбыр къоллары бла сылай, терен сагъышха киредиле. Бир–бирлери уа джашауубузну джашадыкъ дегенча тынгылауну басып, джукъ айтыргъа излемейдиле. Ётген заманны эсге тюшюре, кеси – кеслери бла ушакъ этедиле. Джашаулары нда джарыкъ насыблы кюнчюклеге джетселе уа, бир кесек да ышарадыла. Бир къауумлары айтырыбызны айтыб къояйыкъ дегенча, хапар айтыб башлайдыла.

Эртдеден келген адебни, намысны, джаш тёлюге айтыргъа юретирге излейдиле. Алай болса да джашлыкъ кесини ишин эте, айтхан сёзлерине магъана берирге кеч эскередиле.

ЭСИМДЕДИ СЁЗЛЕРИНГ

Эртденги. Хар ким да, иги сагъышлагъа бёлене атланадыла. Мен да, иги умутлагъа бёлениб чыкъгъанма джолгъа. Сеннге тюбеучю джерге джетдим. Алайда, сакълаб тургъанынгы кёрюб, къаллай сёзле айтайым, мени бекден бек сюерча деген, акъылда барама. Бир кесекчикге сабыр болдум. Къара кёзлерингде, бир ариулукъ барды, айтыр сёзлерим тил учумда къалыб, тынгылайма.

Къууанчым ичиме сыйынмайды кёзлерим айтадыла. Бир затла айтаса, мен аны иги ангыламайма. Ичимден сени бла сёлеше сенден, ариу дунияны башында болмаз, дейме.

Къачхы чапракъла, тюшедиле къатыма, дженгил огъуна энтда бир джылны алыб кетдиле. Бу джыл сени бла тюбешеме, энди джыл, биз джазыуубузну бирге этерикбизми? Огъесе, къачхы чапракъла бла бирге джазыу да, кетибми къаллыкъды бизден кери? – деб, сагъышлыма.

СЕН КЕТДИНГ

Сен кетдинг да, джюрегими къыйнадынг. Кетгенден сора, къайтыб келлик тюлсе. Джюрегинги не этиб къыйнадым? Асыры бек сюйгенден, не айтханымы билмей къыйнабмы къойдум? Алай менден дженгил кетиб къалырча? Эшикни ачыб чыгъыб кетдинг.

Мен, къатылыкъмы этдим? Огъесе, джазыуму этди къатылыкъ? Кесим къалыб юй тюбюнде ары – бери джюрюйме, бирде ызынгдан къарайма терезеден. Сени джюрюгенинъден да билеме къыйналыб баргъанынгы. Бирде ызынгдан чабыб барыб, бери къайт, эндиден сора къатылыкъ этмем дерча да, болама. Меннге берген джюрек джылыуунгу бара – барыб, кимге берликсе? Сенсиз джашау джолум къалай болур? Къышны суууугъуун да ким мени джылытыр? Джаз болуб тёгерек джашнаса да, ол мени санларымы джылытырламы? Сени санынгы джылыууча болурламы, дуния башында хар неда?

Сени кёрмейме, къайдаса? Эшитдир меннге, ауазынгы.

ЭСКИ АЛЬБОМ

Эски альбомну къолума алама. Эсим кетиб, узакъ джары булутсуз кёкча, ачыкъ джюрекли сабий кюнлеге. Къарайма альбомда атамы, анамы къууанчлы болуб, туудукъла бла картха тюшгенлерине.

Эски альбомну сары къагъытларын аудура, сабийлигиме къайтама бир кесек заманчыкъгъа. Класс бла бирге тюшген картыбызда сен къатымдаса. Сабий джюреклени кирсизлиги сагъыш не болгъанын билмеген заманчыкъ сени ышартханды. Кёб сабийле аллай заманчыкъларын багъалата билмейдиле.

Аллыбызда джашауда неге тюберигибизни билмей, бир-бирибиз бла кёл къалды бола тура эдик. Ким иги окъуса деген, акъыл бла атлай школгъа.

Бюгюн кюнлени излерибизни да билмей, аллыбызда джарыкъ кюнле болуб турлукъдула деб, тура эдик. Джазыу бизни бирер джары атды, арабызны да узакъ этди.

Арабыз алай узакъ болгъанды, не кюрешсек да, не джазыб, не телефон бла сёлешиб, не джылаб, не джырлаб бери къайтараллыкъ тюлбюз, аны билмей эдик.

КЕТМЕ

Кетме. Кетме, сенден тилейме узайма. Мени ызынгдан таралтма, сенсиз кюнлерим мыдах боладыла. Кюн тийиб болгъанны джарытханлыкъгъа, сенсиз ол да, мутхуз болуб турлукъду. Джазыу бизни айыргъанды, алай болса да кёз аллымда турсун тюрсюнюнг, кетме...

Сени тюрсюнюнг бла сёлеше айланама кетеринги билсем а, кёзлериме джыламукъ урады. Улакъчыкъ аджашыб, анасын излегенча болама сен кетсенг...

Кетсенг да джюрегими къыйнамай кет. Сени сёзлеринг мени джашау джолума, бир джаннган джилтинчикча джарытыб турлукъду. Джазыуубуз бир болмады, алай болса да мени джюрегимде сенден башхагъа орун боллукъ тюлдю, кетме.

Сени ариу сыфатынг хаманда кюле тургъан кёзлеринг, ариу сёзлеринг, ёмюрлюкге джюрегимде къаллыкъды.

Муратыбызгъа джетмей къалгъанбыз алай болса да, джюрегимден кетме, тилейме кетме...

КЪАЙДА КЪАЛДЫЛА ЗАМАНЛА?

(новелла)

Джазгъы кюнню ариу заманы, сени бла тюбеширге деген, джерге ашыгъа барама. Шахарны арасында адамла кёбдюле. Менден алгъа келиб сакълаб тургъанынгы кёрюб, бир кесек сабыр болдум.

Къайда къадыла ол заманла? Къайры, кетдиле багъалы кюнле? Хар тюбешген такъыйкъаларыбыз багъалы эдиле.

Ол каштан терек турады, ол бизни шиндигибизни сакълаб алай а, сен джокъса къатымда. Сен туруб барыб каштан терекден бир гоккасын алыб менге берген эдинг, ол бутакъчыкъдан тутама мен бюгюн.

Паркда ёсген каштан терек, бизни шиндигибиз нек тюбешдире эдинг? Джазыуубуз бир болмазлыкъ болуб? Эсиме тюшюреме ариу сёзлеринги, ариу кёзлеринги, сен тутуучу терек бутакъчыкъны тутуб ахсынама. Сен джокъса къатымда, кетгенсе къайтыб келмезлик джолгъа, мени кесим джангыз къоюб дунияда, башхагъа болса да, джазыуум сени сюйгенча сюелмем деб, акъылым алайды.

Насыб да, къууанч да, бар эдиле сени бла бирге, тёгерекде не бар эсе да, билмей эдик.

Энди уа, джанъызлыкъ да, мыдахлыкъ да, биргемеди, тишим ышарса да, ауузум сёлешсе да, аягъым атлайды, алай а, сенсиз джашау магъанасызды.

Къобан суу, башындан къараргъа ёчме, бири–бирибизсиз болмай эдик. Унутама десем да джашау заман эсге салгъанлай турады. Каштанлада, алгъынча хар джыл сайын чагъадыла. Экибизни арабызда не терслик бар эди, ол кюнлени эсге тюшюре бир болуб джашасакъ. Бюгюн мени кёзюмден джашыртын джыламукъ чыгъарыкъ болмаз эди. Ачы джазыу бизни айырды ёмюрлюкге. Джашау бирди, джоллары кёбдюле, керекми эди, сеннге ол узакъ, къайтыб келмезлик джол?

ЖЁЛТЫЕ ЛИСТЬЯ

(лирика миниатюра)

Жёлтые листья, это время года, окрашена, разными красками, и в лесу, на яблонях от всех деревьев падают листья, забирая за собой, и ещё один год.

Жёлтые листья, в детстве осенью мы собирали самых красивых жёлтых листьев, положили в книги, берегли до весны.

До сих пор каждый год, когда наступает осень, я вспоминаю, ты собирал для меня, самых красивых листьев, улыбаясь от души.

Я не оценивала всё это, не эти дни и годы, которые улетели так быстро, обратно никогда не вернёшь. Я думала, мы будем вечно молодые, и ты каждый год, будеш дарит мне жёлтых листьев.

Уходят годы; весна, лето, осень, обгоняя друг – друга, мы не можем подойти ближе друг – другу, хотя живём в одном селе.

Когда падают жёлтье листья, вспоминаю тебя твою улыбку, чистосердечные признания пылкой любви.

Падают, падают жёлтые листья…

ДЖАУАДЫ ДЖАНГУР

(лирика миниатюра)

Бюгюн кюн мутхузду, джангур тамчыла шайтан джел, орамланы букъусун сибиреди. Сеннге тюбегенме бюгюн сен къатымдаса. Сеннге кёб соруула сорама, джууаб табмайма. Адамла экибизге къарайдыла. «Бу заманчыкълары насыблыдыла дей, болурла. Джашлыкъ былагъа да берилгенди былача заманыбыз бизни да болгъанды» дегенча сынаб къарай озадыла.

Джауады джангур, себелейди, джерни букъусун джабады. Суу тамчылары сени бетинги эркин–эркин сылайдыла, мен а, ичимден сукъланама алагъа.

Бизге насыбдан юлюш къууярмы бу джангур тамчыла? Огъесе джазыу бизни айырырмы? – деген, сагъышла мени къоймайдыла.

АЧЫ СЁЗЛЕ

Ачы сёзле, чимдейдиле джюрекни, къыйнайдыла солууму тыйдыра. Сагъышлагъа орун къоя ачы сёзле, джашауму къысхарталла бир кесек.

Ачы сёзню, мен сенден эшитсем, джюрегиме салама мен къолуму, сени тюрсюнюнг сюелсе да, аллыма узакъ кетеригин излейме. Кирпик къакъмай къарайдыла кёзлеринг. Энтда къайтарыб айтыргъа излегенча сынайдыла, мен эшитмез ючюн аланы, къулакъларымы джабама.

Бек сюйгенден дженгил кёлюнг къалады, мени сенден кёлюм къалгъанды. Къайтыб келиб энтда, айтырса да, деб ачы сёзле джюрегими къыйнарса деб, сени кёрюрге да излемейме.

Ингил джюрегингде орун бериб башхагъа ачы сёзле, бла мени бир бек къыйнадынг.

КЪОБАН СУУ

Къобан суу. Эртден сайын башындан къарайма, узакъ кетген насыбым къайтыб келликча андан, кёз алмай сагъышлагъа бёленеме.

Сейир толкъунлары джагъаларына ура, акъырын шуулдаб, алгъа ашыгъыб барадыла. Хар кюн сайын къарасанг къобаннга, бирер тюрлю болады; бирде шуулдайды, ачыуланнганча неге эсе да, бир–бирледе уа акъырын барады, ётюб келген джерлеринден хапар айтыргъа излегенча, аз шыбырдайды.

Бар эди заманым, джашлыкъда челекле бла суу ала, къобан бла ушакъ этген кюнлерим. Тарыгъууму да айта, къууанчымы да джашырмай сёлеше эдим къобан суу бла.

Энди уа, чачыма тюшген акъ сызланы къолум бла сылай, мыдах къарайма.

ТАУЛАРЫБЫЗ

Тауларыбыз, къалай сейирсиз, ёмюрден бери сюелген таула.

Хар эртден сайын тансыкълаб къарайма. Джаз келсе джашил чепген киедиле, джайда уа тюрлю-тюрлю гокка хансла джасайдыла талаларын, къач болургъа, сары къолан болуб, бир ариу сыфатха киредиле, мени сюйген тауларым.

Бир-бир тауланы юслеринде да, ташлада терекле да, ёседиле, арасы бла къобан суу барады, кесин джагъалагъа ура, сабырлыкъны, ашхылыкъны теджей миллетиме.

Джаш тёлюге алгъа, барыгъыз, не къыйын ишден да, артха турмагъыз, джашау къыйынды, джангылмагъыз, тёзюгюз, – деб, барады шуулдай алгъа къобан суубуз...

ДЖАЙГЪЫ ЧУУАКЪ КЕЧЕЛЕ

Джайгъы чууакъ кечеде, эшик аллында олтуруб, сеннге эм ариу, эм джарыкъ, джаннган джулдузчукъну сайлайма. Сеннге сайлагъан джулдузум барындан да, бек джарытады.

Сен кёремисе, ол джулдузну? Менича ашхы умутлагъа джетемисе? – деген, соруулары кеси–кесиме береме.

Сеннге тюбесем а, кече джукъусуз боламыса? Джулдузла сайлаймыса? – деб, сорургъа. Кёкде джулдузлагъа ушаб тюрсюнюнг, нени да, унутдурады.

Ингир сайын а, ашыгъыб эшик аллына чыгъыб, сеннге джулдузчукъ сайлайма, кече мутхуз болса, булутла джулдузланы джабсала мен, не этерге билмей къалама.

ШЫБЫРДАЙДЫЛА ЧАПРАКЪЛА

Джайгъы кюнню исси заманы. Кёкде булутла къайры эсе да, кетиб, бугъаннгандыла. Бюгюн къара чачыма тюшген, акъ сызланы къолум бла сылай эсим сагъышлагъа кетгенди.

Уллу алма терекни тюбюнде салкъында, олтуруб, джайны исси кюню, кетген заманчыкъны эсге салды. Хар бир адамгъа бериледи, бир заманчыкъ, насыблы такъыйкъала. Ол кюнле джашауну ара магъанасы болуб, татлы сезимле бла джашаргъа джол бериледи. Джайны къач ауушдура, джылны чакълары къалай кетгенлерин эслемей къалабыз.

Кём – кёк кёкде, бир булут ышан кёрюнмейди. Мамукъча акъ булутла, Минги – тауну арт джанындан кёрюнмейдиле. Арлакъ да, эки ариу гёбелекгечик бир–бирлери бла ойнай, бирден хансха къона, зауукъда учадыла. Ариу аязчыкъ, тереклени чапракъларын сылайды.

Шыбырдайдыла, чапракъла сагъышымы бёлюрге излемегенча акъырын, шош боладыла.

АТЫНГЫ ДЖАЗАМА

Къышны суукъ кюню. Шахарны ара паркында акъырын атлай барама. Джай кёзюуде къалай иги эди, былайда, терек салкъында олтура эдик, бир–бирибизге кёзюбюзню къыйыры бла къарай.

Биз олтуруучу шиндикни юсюн, акъ къар джабханды. Сени атынгы джазама, сени ышаргъанынгы кёзюме кёргюзте. Джай болгъанлай келиб быягъынлай бу шиндикге олтурлукъбузму? Ахсынама, джел къайдан эсе да, келиб, тереклени да, булчукъларын шыбырдата, мени да, сёзлерими харифлерин бир–бирине къошду. Дагъыда джазама, джел уруб бир–бирлерине къошады.

Алай эте, бармакъларым суукъ болдула, джылытыргъа кюрешеме, эринлериме салама. Артыкъсызда, сени атынгы джазгъаны ючюн, бек эркелетеме...

ОЗДУЛА, АЙЛА, ДЖЫЛЛА

Уллу шахар, кирсиз орамлары, гюлле. Мен кесим джангыз барама, тёгерекге къарай, насыбдан толуб тургъанча, барама.

Эсим сагъышлагъа бёлене, къатым бла ётген адамланы эслемейме, къар джазгъы джабалакъ джауады, эскермейме.

Къачан эсе да, джашлыгъым да, бу шахарны джолун да, иги умутлагъа бёлене, сюймекликге толу бериле бара эдим. Кёлюм кёк тенгли, насыблы сюймеклик сезимлеге ышана, джолум къысха эди.

Къайры къарасам да сен, насыбны, биргенге алыб, аллыма чыгъарыкъса деб, ашыгъыш атлай эдим.

Оздула айла, джылла. Сени насыбынгда бир тюрлю болду, джашау нёгеринги табдынг, кёлюнг бла сюймей эсенг да джашайса. Мен а, ёмюрлюкге кесим джангыз къалгъанма.

Ким, биле эди джашауумда сени излей атларымы? Сенсиз кюнлерим мутхуз болуб, аякъ атлаб, джюрегим джылаб, турлугъуму билмей эдим...

ТАУЛУ КЪЫЗЧЫКЪ

Джаз келди тауларыма, тёгерек джашнаб башлады. Къой чыпчыкъла биринчи келиб, мийик тереклени башларына къондула. Къышны къыш узуну къоюб кетген джерлерин тансыкълаб, тёгерекге къарайдыла.

Не джангылыкъ барды? – дегенча соруулары бир-бирлерине бередиле. Туугъан джуртларына сау эсен келгенлерине къуууаннганча, джарыкъ джырларын джырлаб башладыла.

Миллетни тынчлыкълы тургъанларын кёрюб, эски уячыкъларына къонуб, аланы джарашдыра башладыла.

Шоркъулдаб келген шоркъа суучукъ да, къой чыпчыкъланы кёргенинде, тауушун бек чыгъарды. Бал чибинчик, уячыгъындан бери къараб, сюйюмчю айтыргъа излегенча, ызына ташайды.

Таулу къызчыкъ, сюйгенине этген ариу джырын джырлай, тау суучукъ да анга эжиу эте, суу алады.

Джаш тёлюге алгъыш эте, джазгъы гоккала чагъаргъа хазырлана башладыла.

ДЖАЙ ЧИЛЛЕНИ ИНГИРИ

Джай чиллени ингири, таудан ургъан аязчыкъ, хар кимни эшик аллына чыгъарады. Экибизда олтуруучу заманны бир такъыйкъасы. Сени бурма чачынгы аязчыкъ тарай, мен да кёз алмай къарай эдим.

Толгъан ай, тёгерекни джарытханды. Кёкде бир булут да джокъду. Джулдузла бир–бирине кёз къыса, бек джарытадыла. Кесим джангыз олтуруб кёб къалыб кетдим.

Кёлекген келеди аллыма, сорама соруулары, нек, алыб келмединг насыбны биргенге? Къайда эсе да, къоюб келмей алыб келсенг а? Нек кетдинг, башханы алыб джашау нёгерге мени унутуб? Ол менича сени сюерми? – деген, соруулары сорама. Джукъ айтмай джанлайды, мени къатымдан кёлекген.

АМАЛСЫЗ ЫШАРАСА

Джаз келди джашил чепген кийдиреди мени сюйген тауларыма. Джаз келгенлей, адамланы джюреклерине, иги умутла келедиле.

Къышны къыш узуну джер тюбюнде солуб тургъан ханс, джылыу ургъанлай чыгъады. Джаш адамланы джюреклеринде сюймекликни къозгъайды. Сен сюйген адам бла бирге юй–кюн болайыкъ деб, тургъанлай ортагъа ачы сёзле кириб, сизни айырады. Сен да, башханы джаратмай эсенг да, джазыу деген ачы затха бойсуна джашаргъа кюреше бараса. Джашлыкъда берилген, бир кесек сюймеклик деген затны джылыуу сени да джылытыргъа кюрешеди.

Сени джазыуунг башхагъа бола, амалсыз ышараса да, насыблы этерге кюрешесе. Кёлюнгде болмагъан сюймекликни келтирирге излейсе, джангыласа, ышарыргъа кюрешгенликге джюрегинг а, мыдахлай турады. Ёмюрлюкге сени джарсытады, биринчи муратынг толмай къалса кюеди джюрек, тютюню чыкъмайды.

Не амал да, этиб биз кесибизге алыб, джазыу дегенни кишиге да, бойсунмай бирге болсакъ иги эди. Джюрекле насыбдан толуб, кюйген джюрек да, джанмай джукъланыб къаллыкъ тюл эди.

ДЖАШЛЫКЪ

Сагъышлагъа бёленеме, кёб джерлеге джетеме акъыл бла джюрекге тынгылайма. Джюрек орнунда тургъанлыкъгъа акъылым кёб джерлеге джетеди.

Бюгюн джашлыгъымы бир кюнюдю. Джаш джюрегим мени бир уллу игиликни сакълайды. Бюгюн менден насыблы болмаз, этген муратларым толадыла. Акъылыма тынгыламай джюрегиме тынгылайма, ол меннге джангылма, дейди. Акъылым а, къалай сюйсенг алай эт, джазыуну да, сюймекликни да, чакъыр къатынга, дейди джюрегим. Мени джашлыгъыма базыб, ала мени таба келиб къаллыкъмыдыла? Огъесе келе келиб, аджашыбмы кетерикдиле джолда?

Насыб джолда аджашмазча, этерге керек болурму? Къалай этсин адам, хаман да, насыблы болуб турур ючюн, не этерге керекди?

Адам сёзге къармазгъа, кесинг джаратхан адам къаллай эсе да, аны бла бирге ёмюрюнгю ашырыргъа, несине да тёзерге керек болурму?

КЪУУАНДЫРГЪАНСА КЪЫЙНАГЪАНСА

Шахарны паркы. Адамла кёбдюле, джай бошала, кюн аяусуз къыздырады. Заман къалай кетгенин эслемей, энтда бир джыл кетди. Сабийле сагъышсыз ойнайдыла. Алагъа сукъланыб къарайма.

Заманны къайтарырча болсала адамла кёб джангылычларын тюзетирик болур эдиле.

Сен да меннге аллында кёб ариу сёзлени айта туруб, андан сора бир башхагъа эсинг ийиб, мени да, унутурукъ болмаз эдинг. Сени сюеме деген, сёзлеринге ийнаныб, бюгюнлюкде да, ахсына эсиме тюшюре турмай бирге джашарыкъ эдик.

Хар записканг да школ да, « сюеме» деучен эдинг. Кёзден кетген кёлден кетеди, дейдиле биз да школну бошадыкъ. Эркин джашаугъа чыкъгъаныкъда, алай дженгил унутурукъса деб, турмай эдим. Ол запискала да, джазылгъан сёзле бюгюн да эсимдедиле. Алай не келсин, мен мурат этгенча болмады, джашауну джоругъу, айырды, ингил джюрекчикледе сюймеклик деген, къайры эсе да, тас болду да, кетди.

Паркда олтуруб, ойнай тургъан сабийлеге къарайма, быланы джашаулары уа, къалай боллукъду? – деген, сагъыш келеди кёлюме.

САБИЙЧИКНИ ЧАЧЫН СЫЛАЙМА

Джукъла къойнумда сен сейир балам, бурма чачынъы сылайма, кюн кёлтюрюледи тиеди джарыкъ, джукъу арада ышарсанг.

Бюгюн къойнумда рахат джукълайса, тамбла джолунг къайрыды сени? Бюгюннгю кюннге сукъланырча, джазыуунг болурму къалай? Рахат дунияда болурмуса насыблы, сукъланырламы сеннге тенглеринг?

Бирде ышараса, джукъу арада, кёре болурса аллынг да, джашауну насыблы кюнлерин, бирде уа, тюесе къаш – башынгы, ким джетмез сени кёлюнге?

Ёсе бара, ашхы адамладан юлгю алсанг а, сенден «насыб» деген, кетмез узакъгъа, – деб, чашчыгъынгы сабыр сылайма.

СОРМА МЕННГЕ

Биз танышдыкъ келиб бирер джерден, сен тюбединг кюн таякълача нюр тёге. Мен сормайма, къалай келдинг меннге дери? Неге тюбединг сен джолунгда, меннге джетгинчи, не болду? Тубан басыб, джангур джаудуму? Джалан тюзде аджашдырыб, излетдими мени?

Мадарынг бар эсе, сорма меннге, сеннге тюбегинчи сюймекликден хапарым да, джокъ эди, ийнан сен анга. Бюгюндеча бир–бирибизни сюйюб турсакъ, бизден насыб, узакъ кетмез, сеннге да, мени излетиб джолоучу этмеб, меннге да, сени кюсетмез.

Аллыбызда толлукъ иги умутларыбыз, сени сёзлеринг дагъан бола, аллына бардыра, этген муратларыбыз толурча бир мадар, эт...

БИЗНИ ЗАМАНЫБЫЗ

Бачха аягъында ёсген балий терек джылла келе болгъанды къарт, тёгерегинде ёсген джаш джетеклери бередиле кюч – къарыу джашаргъа.

Биз да алайбыз, болсакъ да къарт, келселе джылла, ёсе келген джаш тёлюге къууана, къарайбыз, аллай заман кетсе да дженгил, бир ингил ызчыкъ къояды эсибизде.

«Бизни заманыбыз башха тюрлю эди», – деб ахсынабыз, кёлюбюз къала джашаудан.

Джашау бизге терен тенгизча, биз да анда къайыкъда бара, аллыбыз ачыкъды, джелсиз, борансыз, – деб келе эди кёлюбюзге.

Джарыкъ тийген кюнню булут басмай, джангур да джаумай турлукъду деб, атлай эдик аллыбызгъа.

Балий терекчик, барын да сынай, болгъанды къарт.

МЕНИ ЭЛИМ

Орналгъанды мени элим, табигъатны эм ариу джеринде.

Бир джанын да, уллу чегети, ичинде тюрлю–тюрлю кёгетлери бла байды. Эки джанын да, уллу дуппур, тала, анда уа, эм ариу гюлле ёседиле.

Суулары тазады, джерни терининден чыгъадыла сюзюлюб. Адамларыны халилери уа, бир игиди гитчеге гитче, уллугъа уллу боладыла, ишлемекликлери да, ишлеген ишлерин деменгли этедиле ала.

Сабий заманымда, белляу айта, уллу бола, къойнуна къыса, ёсдюргенди мени багъалы элим.

ЧАПРАКЪЛА АГЪАДЫЛА

Къач айла, бир–бирлерин къууа ашыгъыш барадыла. Терекледе сары чапракъла, аз джелчик ургъанлай агъадыла. Терекле къаралыб, ол ариу джаз да джашил болуб, джайда кёгетледен толуб, къачда ала джерге агъадыла . Энтда бир джылны кетгенине къыйнала мыдах болгъанча кёрюнедиле.

Терекледен акъгъан чапракълагъа къарай, джолоучума. Эсим терен сагъышха кетиб, кёз туурамда ётген джылла бла къайтыб келмезлик джылланы джарыкъ джилтинчиклерин, чача да джукълата кетиб барадыла. Джашауда неге джарадым? Келир тёлюге не къойдум? Этген терсликлерин тюз этерча? – деген, соруула хар атламымда сагъайтадыла.

Ай джарыкъ кечеледе, джарыкъ джаннган джулдузчукъла бла ушакъ этеме. Джулдуз джана барыб, джарыкъ ызын къойгъанча, джашауда бир ашхы ыз къояргъа дей, эдим.

Хар адам кеси сюйгенча джашаса, мен да къолума къаламны алыб тарыгъырыкъ болмаз эдим.

ГЁБЕЛЕККЕ УЧАДЫ

Назик гёбелеккечик, къанат къагъа уча бир хансдан бирине къонады. Зауукъла болуб, бара–барыб, бир джанганн отха киреди. Джашлыкъ аны, алджатады алады эсин.

Уча барыб, джаннган отха гёбелекке киргенча, джаш адамла джашлыкъгъа дженгиб, оюмсузлукълары бла киредиле джаннган отха. Уллу айтханны терсге санаб, къаллай бир джашла къызла терсликни этедиле. Арт да уа, сокъуранадыла, алай а кеч болады. Хаманда кюн тийиб турлукъду, деб турадыла, боран да, болмай джел да болмай джашауда, деб этедиле атламларын оюмсуз.

Джашауну залим, оюмсуз толкъунлары элтедиле аланы, учсуз къыйырсыз тюзлеге. Суу кёмюкню чайкъагъанча чайкъаб аланы, бир джанына атады. Тюшедиле насыбы болгъан тюз къургъакъ джерге, насыбсыз батар суулу джерге ёмюрюн джыламукъ бла ашырыр.

МИНИАТЮРА

Ма, энтда джаз келди! Аны бла биргелей джаш джюреклеге джангы умутла да джангы сюймеклик да келди. Тёгерек джашнайды, кырдыкъ къаты джерни тешиб чыгъады. Джангы джетген джаш тёлю да алайды, былай къарасанг къалай насыблыды джашлыкъ дейсе. Аланы да, бир къауумлары мыдахдыла, бир – бирлери джарыкъ ышара джашаугъа бойсуна; неда бизникиди, джашлыкъ да сюймеклик да насыб да – дегенча сагъышсыз барадыла.

Сюймеклик сезимле да, джазны къанатларын да, келиб джаш джюреклеге къонадыла. Джашлыкъ да сюймеклик да джюреклерин алыб, ала иги сагъыш этмегенлей абынадыла. Муратыбызгъа джетдик деб къайры баргъаларына да къарамай барадыла. Баргъан адамларыны джюрегинде, ала къуру кеслери болгъанча кёредиле. Джылла оза, ала эскередиле джангылгъанларын артда кеч болады. Баргъан адамыны джюрегинде сюймеклик деген, зат болмагъанын билмей абыныб да джыгъылыргъа джетедиле да, ёмюрлерин джыламукъ бла ашырадыла...

Биринчи сюймеклик, тейри эшиги ачылгъанча джарытхан кёзюучюкню, бир насыблы сезеди аны, огъурун, сыйын, кючюн хурметин.

Анга джылы тюбеб, багъалата билмегенле ёмюрлерин ашырадыла ёкюне. Биринчи сюймекликни орнун экинчи ючюнчю сюймеклик алады деген, бир да магъанасызды.

СЕНДЕН САКЪЛАЙМА

Экибиз джолчукъ да, акъырын атлай барабыз, сёлешгенден эсе, тынгылагъаныбыз кёбдю. Сенден айырыллыкъ джерге джетеме деб къоркъа кёзлеринге къарайма. Сени кёзлерингде кесими кёрюб, таза сюймекликни ангыладым.

Мен, сенден сакълайма эм иги сёзлени, алгъа баргъан джашауубуз насыбха джетдирликди деген, сёзлени сакълайма, сюймекликни андан бек терен этер деб ашыгъама.

Тёгерегиме къарайма, бюгюн дуния да, менден насыблы болурму? – деб хар адамгъа къарайма. Ала да была бир–бирлерине къалай таб, джарашадыла дегенча бизге къараб озадыла.

Къадар, менге къанатла берсе, насыбдан толтуруб, мийикге чыгъыб, миллетими башындан чачар эдим, дуния бары да къууанчлы джашар ючюн, насыбдан толуб адамлары джашнар ючюн.

ИЛЕШИУ...

(Лирика миниатюра)

Сени бла, билмей тургъанлай бир джол да тюбешиб къалдыкъ. Сени къарамынг, ариу ауазынг, кесине илешдирди. Ол ауазны бир эшитген экинчи да аны излеб турлукъду деб, кёлюме келе сени къатынгдан кетдим. Алай а, дагъыда бизни джашау тюбешдирди. Сени билиминги акъылынгы, мен джаратыб сеннге андан бек, илешдим.

Мен ол сагъат да, сюймеклик дегенни билмей эдим. Дунияда къаллай адамла джашайдыла не ишлеб джашайдыла не этедиле деген сагъышла акъылымда да джокъ эдиле.

Энди уа джашлыкъ кесини ишин эте, бизге да бир кесек сюймеклик дегенден юлюш берди. Хаман да сени кёрюрге излеб турама, акъылым къой десе да джюрегим къоймайды.» ол да сени кёрюрге излейди сен аны билмейсе, мени бла урушма да аны бла бирге бол», – дейди джюрегим.

Джюрегиме тынгылаб, берилген сюймекликни багъалатыргъа деб, сеннге артыкъ да бек илешдим.

ШОШ ИНГИРДЕ

Шош ингир... Тынчлыкъ бийлеб тёгерек да, терекледе да, чапракъла шыбырдамайдыла, аяз джокъду. Бюгече джулдузлу кечеди, ачыкъ кёкге къараб, джулдузла бла сени атынгы джазама. Айхай а кечеледе кёкню булут басмай турса уа къалай иги боллукъ эди, хаман да джулдузла бла ушакъ этгенлей, турлукъ эдим.

Бир-бир кечеледе булут басыб не айны, не джулдузланы кёргюзмей къояды. Ол заман да мыдах халгъа киреме, ахсынама, кёзюмден акъгъан джыламугъума къошулуб кёкден тамчыла агъадыла.

Кёз джилтинлеримде, сени сыфатынг ышарса, мен джыламугъуму сюртеме, алгъын джашау кёзюме кёрюне иги умутлагъа джетеме.

Сени адамлыгъынг керти бар эсе биз муратыбызгъа джетербиз. Бюгюннгю кечени суу тамчыларын, мен унутургъа излерме. Барын джаздыргъан да, тарыкъдыргъан да джашау да адамла кеслери сюйгенча болмагъанларыды. Къайда эсе да ол « насыб» деген, адамладан аджашыбмы къалады?

ДЖАШЛЫКЪНЫ КЁЛЕККЕСИ

(Новелла)

Къачхы кёзюу, ингир салкъын тёгерекни рахатлыкъ тынчлыкъ бийлеб, сагъышлагъа орун къояды.

Къачхы чапракъла акъырын сабыр аяз да аланы эркелете къатыма тюшедиле. Бюгюн джашлыгъымы бир кюнчюгюдю.

Биз тюбешиучю терекни тюбюнде, шиндикчикни салыб олтурама. Арбаздан узакъ болмагъаны себебли, хар ингир сайын келиб, бу шиндикде сени тансыкълайма. Сен айтыучу сёзлени бюгюн чапракъла шырдайдыла. Ала бла бирге кёлеккен да келеди кёз джинтинлеримде сени тюрсюнюнг кёрюнеди, ышаргъанынг, къара бурма чачынг, ол ариу сюегинг, келиб саргъалгъан чапракъла бла биргелей аллыма сюеледи.

Джашлыкъ, джашлыкъ, сен адамгъа бир кере берилиб, алай чыдамсыз болуб, дженгил кетиб нек къаласа? Бара – барыб, сюйген адамланы да бир–бирлеринден дженгил нек айыраса? Алагъа да бир кесек юлюш этсенг ол насыб, дегенден. Биз бу терекни тюбюнде олтура эдик, къаллай зауукълу эди ол кёзюучюк.

Бюгюн да джаш заманымы бир кюнчюгюдю. Алай а, сен джокъса къатымда, сени замансыз аджал, меннге сени къызгъаныб алыб кетди. Мени да дунияда джангыз кесими къоюб, къайтмазлыкъ джолгъа кетгенсе.

Бюгюнлюкде сени сёзлеринг бла джашайма терек, нек тюбешдире эдинг? Бизни джазыуубузну бир этерик тюл эсенг?

СОЛУУ КЮНДЕ

(лирика миниатюра)

Бюгюн солуу кюндю. Сени бла бирге шахарда айланыргъа деген эдик да ары барама. Айтхан джерибизге джетиб, сеннге тюбедим. Экибиз да бирге бир–бирибизге джашыртын къарай да ичибизден ийнакълай, кёзле тюбеселе кёзлеге баш энишге къарай барабыз. Паркда бир кесек айланыб джашил айрымканга бардыкъ.

Джашил айрымканнга джете джаш адамланы кёблюгюнден, олтурургъа бош шиндик да табылмайды. Алай болса да бир адам кеси джангыз олтургъан шиндикге барыб олтурдукъ.

Джаш тёлю талай джашла, къызла, бирге – бирге олтуруб ушакъ этедиле, аланы джарыкъ кюлген тауушлары болгъанны зынгырдатады. Кюн да аланы джарыкълыкъларына къууанганча джарыкъ тийиб адамланы салкъын джерге джыяды.

Джашлыкъ, джашлыкъ, бу джашил айрымкан да джашлыкъ да бир–бирлерине ушаб, къаллай зауукълудула ала. Биз кёб сёлешмейбиз сёзле неге керекдиле бюгюн биргебиз. Тамбла уа?

Бизге да сюймеклик къанатла бериб, былайгъа келтиргенди, андан, арысын джазыугъа эркинлигин берликди, бизни къатыбыз бла озуб кетерик болмаз, ол насыб деген, деб тёгерегиме къарайма.

КЪОБАННЫ ЭКИ ДЖАГЪАСЫ

(лирика миниатюра)

Къобанны эки джагъасы къобанны эки джагъасында, бир ариулукъ барды, терекле чагъадыла гюлле ёседиле, бара-барсанг кёб затны да, кёресе ол ариулукъда.

Алай а, бир джагъасы къобанны дженгил саргъалыб къалады, не джетмей эсе да, бир джагъасы уа къышха дери джашиллей турады. Орта да, шуулдаб баргъан суу алагъа кесини суундан бирча береди; чагъыгъыз да джашнагъыз джаш заманны багъалатыгъыз дегенча къобан суу, ашыгъыш хар кимге да кесинден юлюш эте барады.

Къобанны эки джагъасы бирге къошулсала, бир болуб андан иги джашнарыкъ болур эдиле, анда чакъгъан гюлле да терекле да.

КАВКАЗЫМ

Кёкге джете тауларым. Тау къушла да, келиб алагъа къонадыла да, бугъойланы башларындан къараб, «Не кёрейик, нени марайыкъ, дегенча, кёзлерин джандырыб, тёгерекге сакъ къарайдыла. Тюблеринде нызы терекле аяз урса чайкъаладыла. Чегетлеринде буула, айюле, тюлкюле, бёрюле, эм да башха джаныуарла бардыла. Эмен терек, хар неге да, тёзе джюз джылдан да артыкъ джашайды. Минги – Тауда акъ къар басыб, къарт болуб, джаш тёлюге кёл эте. « Менича хар неге да, тёзе турсагъыз, уллу айтханны сиз этсегиз, джашарыкъсыз къартлыкъгъа» – деб, акъ мыйыкъларын бурады.

Къобан суу деб, не ючюн айтхандыла? Домбай таулада къарла эриб, къобуб, бир – бирлерине къошулуб бир уллу суу болады, ол бизге джетгинчи талай къара суучукъла да къошуладыла анга. Джайда къышда да, тауладан кюн булут болгъанлай къар джауады, ол дагъыда кюн тийгенлей эриб келген суулагъа къошулады. Доммай, Архыз, Теберди сизге джетген бармыды, дунияда джер.

Сизден келген тау сууланы иче мен, ёсгенме сизни къойнугъузда. Сизден юлгю ала хар неге да, тёзе мен къартлыкъгъа джете–джете барама.

ТАУЛАДА ЭРТДЕН

Эртден бла эртде туруб къарайма, мен, таулагъа.

Тауларыбыз... Шош джукълайдыла, рахатдыла, терекле, уянургъа излеменча, аязчыкъ урса аланы чапракълары эрине–эрине, аз–буз шуууулдайдыла» бир иги къалкъыб тура эдик» – дегенча тёгереклерине къарай сагъаядыла. Кюн таякъла, башындан эркелетсе, бусакъ тереклени чапракъларын да, эртденги чыкъ, накъут – налмазча джылтырайды. Наз , нызы, джабышмакъ терекле да, аны тёгерегинде тизилиб, кюнню джылыууна бойсуна сюеледиле.

Кюн, эртденгиде джарыгъын аямай тёгеди, салам бере, «уяныгъыз, джукълаб турмагъыз» дегенча аланы башларындан къарай эркелете ийнакълайды. Джукъсурагъан тауларыбыз, анда ёсген, терекле, кюнню джылыуундан джылына тёгерекге нюр себедиле. Тауларым, къалай ариусуз, сиз, джаз болгъанлай, джашил кийим киесиз, къач болгъанлай а, сары къызыл, джашил кийимлеге бёленесиз, наз, нызы терекчикле уа, бирчалай турадыла. Къыш болса да, бизни эсибизге, джашил джазны къайтыб, келлигин билдиредиле.

Тауларыбызгъа къараб, эртден сайын мен тилек тилейме; айтхан тилеклерим, къабыл болсунла, миллетибиз, дуниягъа айтылырча, бир–бирлерине иги болсунла, этген муратларына джетсинле, – деб, хар эртден сайын мен, таулагъа къарайма.

Кавказ тауларым, къалай ариусуз, джылны къайсы чагъында да..

ТИЛЕК

Олтурама
Сагъыш эте хар неге,
Бек къоркъама
Аман хапар эшитирге.
Тёреликге байлыкъ сайланыбды,
Кёбню къаны
Аманлыкъгъа айланыбды.

Мен сюйгенча
Джашасала хар бир джан,
Зорлукъ джетиб,
Тёгюлмез эди адам къан.
Хар джаулукъдан
Кетмез эди сыйлы къач,
Замансызлай
Агъармаз эди ана чач.

Къартларыбыз
Тилейдиле Аллахдан:
«Сакълансын,– деб,
Миллетибиз палахдан!
Джаш адамла
Тюшсюнле – деб, тюз джолгъа,
Тырмашырча иги юлгю алыргъа».

Къошулайыкъ
Барыбыз да тилекге,
Таза иннет
Орналсын хар джюрекге
Аманлыкъла
Бизден кери болсунла,
Муратла да,
Умутла да толсунла.

ДЖЮРЕК ДЖЫЛЫУ

Кёремисе айны джарытханын
Булутла да анга ышаргъанларын
Джулдузла да эркелене сюйюне
Ай джарыкъда бугъуннганларын

Сен да чыгъыб кёре болурса деб
Сюелеме арбазымда таралыб,
Сени ышаргъанынга ушатыб
Олтурама сагъышлагъа бёлениб.

Ай да джюзеди къыйырсыз кёкде
Мени кёллендире джашаугъа
Джулдузла дайым шыбырдайдыла
Бирде джана, бирде джукълана.

Джаннган джулдузну сеннге ушата
Джукълана баргъанны кесиме,
Джюрек джылыуунгу берсенг а,
Джукъланмай турурча ёмюрге.

ГЮЛЛЕ, КЪАЧХЫ ГЮЛЛЕ

Къачхы гюлле... Къач болгъанлай эсиме бек кёб зат тюшеди. Джаздан башлаб къачха дери тюрлю – тюрлю гюлле чагъадыла. Алай а, мени эсимден кетмейди, иги уллу классда окъуй эдик. Сен мени партама бир ариу гюлчюкню салыб кетиб тура эдинг. Мен тёгерегиме къарай ким салгъанын эсгердим алай а, кесими уллу кёллюлюгюм бла сеннге билдирмедим. Бюсюреусюз алыб къалума, партаны бир мюйюшюне салдым.

Солургъа беш минутха чыкъгъан сагъатыбызда, аллыма сюелиб, «сен ол гюлчюкге ушайса» – дегенча иги кесек къараб туруб, бурулуб чыгъыб кетдинг. Ол заманчыкъ бизге бир кере берилиб, эсибизде кёб затланы къояды.

Къачхы гюлле чакъсала, мен аланы къолума алыб, иги кесекни къараб турама. Алай а сен, меннге берген гюлча, ариу гюллени кёрмейме, къаллай бир айлана эсем да.

ДЖАНКЪОЗЛА

(лирика миниатюра)

Джазны биринчи кюню джетгенлей, кюнбетледе джанкъозла чыгъадыла. Кюнбетни къары дженгил эрий болур, джазгъы суукъ кюнде къууана, джанкъозчукъла андан джылыу ала, эркин чагъадыла.

Тиширыуланы кюнлерине джанкъозла нюр себе, алагъа джашаугъа кёл салдырыргъа излегенча джашнайдыла.

Биринчи джанкъозчукъланы 8 – мартда келтириб, бизге саугъа этген эдиле, класыбызда джашла. Ол джанкъозлагъа да, къарай, сени ышаргъанынг бюгюнда эсимден кетмейди, аны бла бирге джазны биринчи байрам кюню бла алгъышлаб джазгъан сёзлени мен, ёмюрюмде унуталлыкъ тюлме. Ол сёзле, джашаууму магъанасы болгъанча, алайды бюгюн да.

Озсала да, талай джылла, ол сёзледе берилген сабий заманымда джюрек джылыуу, бюгюн да турады, бир кесек джылытханлай, джашаугъа кёл салдыргъанлай.

Джашау, не къадар узун болса, адамны эсине ол къадар кёб зат тюшеди, къыйналгъанынг да, къууаннганынг да, джашауда, этген джангылычларынг да, бир кесек насыбдан юлюш джетген кёзюучюк да, тюшеди эсинге.

КЪЫШХЫ КЮНЛЕ

Къышхы кюнлени бек сюеме, не ючюн десенг, къары бла бирге, адамланы эслерине кёб затланы салады. Боран уруб боранлаб, адамланы, этген терсликлерин, къайры эсе да алыб кетерге излегенча боранлайды.

Кёкден бурчакъ–бурчакъ къарла джауууб, хауасы ариу болуб, бир–биринге иги болугъуз, этген гурушхагъыз бар эсе да тюзетигиз, дегенча хар кюн сайын джауады, чыммакъ акъ къар.

Къышхы кюнден ариу болурму дунияда, тёгерек солуйду, джера, терекле да, тауларыбыз да, джазгъа кюч къарыу алыгъыз дегенча, тохдамай джауады къар. Джаш адамлагъа да, бир – биринге кёлкъалдыгъыз бар эсе, бу къар бла биргелей тюзетигиз, келе тургъан джаз бла биргелей насыблы болугъуз деб, хар кюнде да, джауады къар.

Джауады къар, къышны ашырыргъа излемегенча, тохтаусуз джауады къар.

КЪОБАН СУУНУ КЪАТЫНДА...

Къышхы кюнледе къар тюбюнде кюн тийгенлей джылтыраб, шош келген къобан суубуз. Джазгъа чыкъгъанлай тауушун эркин чыгъарыб шууулдайды.

Минги–тауну этеклеринде бузла эриб, суугъа къошулуб кёб болуб келеди. Джай болгъанлай джангурла аны сууна дагъыда къошадыла. Джагъаларында гокга хансла чагъадыла. Кюн башларындан эркелете, сууда суундан ичире, чемер къолла бла тигилген ала кюйюзге ушайдыла.

Терекле да сууугъа салкъынлыкъ эте, джашил чапракълары бла, бир – бир джерлерине кюнню иймейдиле.

Къобан сууну джагъасында орналгъан эллени да бурун ата – бабаларыбыз ташдан буруу орнуна этилген хуналарын кёрлюксе. Аланы ол заманлада къаллай джумуш этгенлери билинеди.

Къач алада бир тюрлю бир ариу болгъанларын кёресе, кирсиз къобан суу шууулдамайды, тюбюнде ташла кёрюнюб турадыла. Терен джерлеринде уа, суу энишге къуюлгъанын кёресе, сууну асры бек кирсиз болгъанындан кюнде кёзюнгю эртденги чыкъча къаматады. Тёгерегинде терекле да, бир – бир джерлери саргъалыб, бир джерлери джашил къолан болуб, энтда бир джыл кетди деб джел ургъанлай аз – буз шууулдайдыла. Ётген джашауубузда насыб дегенден юлюшюбюзню алалмай ахсыннганыбызгъа ушайдыла тауушлары. Тюблеринде ханслада, алкъын ахсынмагъыз, барды заманыгъыз, дегенча джашил болуб, къач суукълагъа бой бермейдиле.

Къатына барсанг, тобукъланыб уучунг бла ичеринг келеди.

Дунияда бизни Къобан суубузгъа джетген бармыды? – деб, хаман да башындан къарайма.

ДЖАЗЫУ

Джазыуну адамла кеслери этедиле дейдиле. Ол алай болмаз, не ючюн десенг, талай джылланы бир – бирлерине джырла этиб, тюбешселе да айырылыргъа излемей тургъан джашла бла къызла, къалай эсе да бир чурум бла джазыулары башха – башха болуб къалады.

Ала ушакъ этген сагъатда нюзюрлери толмайды. Джазыу болуб бир юй болсала да бир эшитгенлей айырыладыла. Аллында аламат болуб артлары уа, джыламукъ бла джууадыла кёзлерин.

Замансыз агъарады чачлары. Бетлери замансызлай джыйрыкъ болады. Ышаргъан ышан кёрмейсе, сёлешген сагъатда кёзлери къайры эсе да чыракъ кетиб сёзюнгю кючден эшитеди.

Джашау деген алагъа къатылыкъ этеди, насыбха элтмей джолларын аджашдырыбмы къояды – деб сагъыш этеме.

Джазыуну ангылагъан къыйынды.

ЗАМАН

Заманыбыз къалай кетгенин эсгергинчи, къара чачларыбыз акъ болуб, дюнгюрдеб тепген джюрек да сабыр болгъанды.

Адам ётген заманын эсгериб, джашлыкъда этген терсликлери ючюн, къыйнала турса, къартлыкъ дженгил келеди. Мен иги этеме деб, джаш адамла, уллу айтханны этмей кёб абынадыла, сокъуранадыла. Заман ётюб джангылгъанларын эслеселе уа, кимни терс этерге билмей » джазыуу алай болур эди» деб къоядыла.

Бюгюн паркда олтуруб, сени эсиме тюшюреме, башха сеннге ушагъан кёрсем деб, тёгерекге къарайма, сен барындан да бир тюрлюсе, ариулугъунг, адамлыгъын, сабырлыгъынг, барыда меннге ариу кёрюнедиле. Джаш адамла телефонла бла сёлеше озадыла, ышарадыла. Сен меннге айтыучу сёзлени ала да, эшите болурла телефон бла.

Аллай сёзле кимни да ышартырыкъдыла. Мен да бир бёлек джылны мындан алгъа, насыблы да, къууанчлы да болуб аякъ тюбюмде, чёб сынмай айлана эдим.

Бюгюн а?..

НАСЫБ...

Насыб, насыб сен кесинги излетесе дуниягъа джангы туугъан сабийге. Сен кесинги излетесе, муккур къарт адамлагъа да. Сен кесинги излетесе сюйгенлеге, бир – бирлерине тюбеб сёешселе да ала толу насыблыгъа кеслерин санайдыла. Сен кесинги излетесе джолоучулагъа.

Насыбым болса сеннге тюберме, деген сагъышлагъа кесими хорлата чыгъа эдим джолгъа. Джюрюген джеримде сеннге тюбесем ол да насыбны бир кесекчигиди.

Адамла бир ишни башлаб, аны кеслери сюйгенча этселе аны да насыбха санайдыла.

Джолоучу адам муратына джетсе, ол да насыбны бир тюрлюсюдю.

НЕК ЭТДИНГ АЛАЙ?

Нек къарайса мыдах кёзюме? Ётген кюнле эсингеми тюшдю. Къаллай насыблы ол заман. Джашлыкъ кесини ишин эте бизге да андан юлюш этерге излеген заманчыкъ багъалы эди.

Мени кёзюмеми кёрюнеди, огъесе сени кёзлерингде джыламукъла ойнагъанлары. Меннге да къарамай бир джары нек къарадынг?

Менми терсме, огъесе джазыуму терсди, бюгюн кюнде насыбсыз болгъаныбыз?

Энди, барын да къояйыкъ. Бюгюн сеннге тюбегениме ичимден къууунама, не ючюн десенг, джазыуунг башхагъа болгъан эсе да дунияда джашайса. Меннге да тюбейсе, мыдах болуб джазыудан кёлюбюз къала джашасакъ да тюбешебиз ол да насыбды.

Энди тюбесек мыдах болуб къарама кёзюме, джашау бирди джоллары кёбдюле, бирге болуб къаллыкъ эсек а?...

Мыдах болуб къарама кёзюме, мени да кёзлерими джыламукъдан джибитме, аягъым атлайды, джюрегим джылайды.

АЙНЫ ДЖАРЫГЪЫНДА

Кечени арасы болуб, айны джарыгъы бетиме тийиб уятды. Ол эм алгъа чачыма джетиб ийнакълай, бетими джарытды. Джукъудан уяныб, ай тийген джерлеге къолуму салдым алай а, суукъду бетими бир кесеги.

Айны джарыгъы джылытмаса да мени бетими, джюрегим къууанчдан толду. Бюгече ай тёгерекни джарытыб меннге джетгенине къууанама. Сени айча джарытхан алай а, суукъ тюрсюнюнгю кёргенча болдум.

Алгъын биринчи тюбеген сагъатыбызда кюнча тийиб санларыма джылыу бере эдинг. Энди нек суугъанса? Ангыламайма, кече тюшюмде сени кёрюр ючюн, джукълагъан эдим. Сени кёралмадым, къайры кетген эдинг, меннге тюшюмде да кёрюнмей?

Сени орнунга ай джалытыргъа изледи, алай а, аны джылыуу болмады.

УНУТАЛМАЙМА СЕНИ

Унуталмайма сени. Унутургъа излеб турсам да, кёзлеринг узакъдан къараб ийнакълайдыла мени. Унуталмайма мен сени, нек келесе меннге хаманда? Гюллени узатханынгы да унутургъа излейме.

Сен да унут мени, келме энди ышара, ышарсанг бир ариу боласа, келме не ариу эсенг да. Энди мен джангызма сенсиз. Сен мени къоюб башханы сюйгенсе. Сюймеклигинги анга къурутма. Мен не этсем да унутургъа кюреширме сени, ёмюрлюкге джара салгъанса джюрегиме.

Джюрек джарамы къозгъама мени кёзюме кёрюнюб. Тилейме бир унут мени. Мен да, унутургъа излейме сени.

САГЪЫШЛАРЫМ...

Сагъышларым, сиз хаманда биргемесиз. Бир – бирледе ышартасыз, кече, кюн да, меннге тынчлыкъ бермейсиз, дунияда адамла сагъыш эте билмеселе къалай джашарыкъ эдиле? Иги умутлада эте, ётген заманынгы да бир кесек джарыкъ ургъан джерчиклери сеннге кёл эте сагъышла бла джашайбыз.

Кече болгъанлай экинчи кюннге иги умутла этдире тангланы атдыртасыз. Кюн тийиб дунияны джарытханлай ол иги муратла къайры эсе да кетиб айтханыбызча болмай къалады.

Мен да алай эдим, кече болуб ай джарыгъын аямай тёксе, анга къууана, мен да дунияда эм насыблы боллукъма, бары да меннге сейирсинирча, хар неден да юлюш аллыкъма деб, тангланы атдыра эдим.

Эртденгиде кюн тийиб джарытханлай, башха тюрлю болуб къалады. Мени сагъышларымы орнуна бир тюрлю бир джашау ачылады.

Дагъыда кеч болса, ётген джашау бла келлик заманны тенглешдириб да кёреме. Ётген джашауумда сеннге тюбеген кюнчюклерими джилтинчиклери насыблы болуб, къууанч кюнлеге джетдиреди.

Адамла деген бек сейирлебиз, насыб деген аллыбызгъа келген сагъатда, аны сан этмейбиз, уллу кёллю болабыз, багъалата билмейбиз. Ол насыб деген бизден озуб кетсе къанатларын къагъыб, ызындан таралабыз, джеталмайбыз.

Сагъышла, сиз меннге тынчлыкъ бермейсиз, кёзлериме джыламукъ да урдуртасыз. Мен, сиз бомасагъыз къалай джашарыкъ эдим. Ётген джашауууму бир кесекчиги меннге кёл этмесе, неге ышанныкъ эди?

КЪАЧХЫ КЪОБАН СУУ

Джазгъы джылы заманда къобан суугъа тауладан къарла эриб, ташны агъачны бир–бирине урдура келе шуулдагъанын да иги эшитидмей эди.

Къач алада шош болады арыгъанча кёрюнеди. Ётюб келген джерлеринден хапар айтыргъа излеменча кёксюл токъунлары рахат болгъандыла.

Къачхы кирсиз къобан суугъа къараб туруб, аны ариулугъуча, ариу таза сюймекликни сезе билмей джангылгъаным. Багъа бере билмегеним дагъыда кёб затла кёзюме кёрюнедиле. Суу алыргъа барсам, къобан суугъа къараб туруб, юйге кечирек келе эдим.

Билмейме ол заманда неле келе эди кёлюме. Сен мени кёрюр ючюн, къармакъ сатыб алыб келиб, ингир алада, ишден келгенден сора, мен суу алыучу джерден узакъ болмай, суу ташдагъа олтуруб туруучан эдинг.

Сени ол ариу къара кёзлерингде бир ышанмакълыкъ, сюймеклик бар эди. Мени таба къараб иги кесекни тура эдинг, бир затны сорургъа излегенча. Не сорургъа излей эдинг ангыламай эдим. Ангыладым, кеч ангыладым, мен сени алай а.

Къачхы къобан суу. Башындан къарасам кёзлерими алалмай къарайма. Кёксюл суу, ётген джашаууму, джазыууму кесим сюйгенча болмай, кёзлеримден акъгъан джыламукълагъа ушата болурмамы? Сени тюрсюгюнг кёксюл сууда джулдуз джылтырагъанча джалтыраб чыгъа келиб, суудан айырылыб бери кёрюнюб, сокъураныб ызына кетди.

Джашауумда бюгюн, къадар меннге сени меннге, ол кюн буюргъан эсе таза сууда, анга къуунама. Сеннге тюбеген кюнлерим аз болса да, эсиме тюшюре сагъышлагъа бёленеме.

Джашай барсанг, джолунгда неге да тюбейсе. Джашлыкъда ёхдем боласа да артда уа, заман кетгенден сора, кеч болады.

БИРИНЧИ КЪАР

Бюгюн биринчи къар джауады. Кёкге къараб кёрмейме къайдан келгенин. Джуммакъ, джуммакъ тюшеди мени чачыма бетиме, акъ къаргъа бёленнгениме, къууанама.

Бюгюн кёремисе акъ къарны джаугъанын, менича сюелемисе къар джаугъанда. Сен аны сан этмей эсенг, мен бек сюеме акъ къарны джаугъанын сени ючюн да бир кесек сюелейим.

Насыб келсин бу джаугъан къар бла бирге экибизге да саулай миллетибизге да, хар джуммакъ бизге огъур болсун, этген муратларыбыз толсунла.

Джаш адамла джюрюген джолларында игиликге къууанчха тюбесинле, деген сагъышла бла джаугъан къаргъа къараб сюелеме.

ПОДСНЕЖНИКИ

Весна.. Когда наступает, первые дни весны из под земли несмотря снег ещё не таял, выходят потснежники.

К восьмому марту на праздник женского дня они как-будто женшинам, желая, счастливую жизнь ярко цветут.

Первые подснежники каждый год, нам подарили мальчики в нашем классе. Посмотрев на эти подснежники, заметила каждый раз твою улыбку.

Прошли годы, в этих словах написанные от чистого сердца в детстве до сих пор нагревает мою душу, и даёт жить мне дальше.

Когда жизнь длиннее, то вспоминания становиться больше. И радостные дни, и печальные дни, человек всё время будет вспоминать прошлые ошибки в жизни, то этот человек не может далше жить счастливо...

СЕНИ КЁЗЛЕРИНГ

Сеннге тюбесем, суукъ кюн да джылы кёрюнеди. Сени кёзлерингде кесими кёреме. Бир къарасам сени таба ол кёзле бир мыдахдыла. Сагъышларынгы кёзлеринг айта турадыла. Бара тургъанлай сеннге тюбедим. Меннге иги кесекни къараб туруб, бир джанынга айландынг. Алай нек этдинг? «Унута башлагъан эдим да, нек тюбединг аллымамы?» – дединг.

Бюгюн сен кесинг джангыз тюлсе, джашау нёгеринг да барды биргенге. Ол сени алай мыдах болуб тургъанынгы эслемеди. Экибиз да сёлешген сагъатда арлакъ кетиб сакълаб турду. Ол биледи, сен мени бла сёлешсенг да аны бла ёмюрюнгю ашырлыгъынгы. Аны бла бир юйге кириб джашарынгы биледи.

Бир кесек къараб туруб, кёб да сёлешмей кете башладынг. Мен ызыгъыздан къараб къалдым. Бизге къадар джазыуну бирге этсе, бюгюн ол адамны орнуна мен боллукъ эдим, дей ичимден джолума кетдим.

Меннге джити къараб тургъан кёзлени мен унуталлыкъ тюлме.

ЦВЕТЫ, ОСЕННИЕ ЦВЕТЫ

Осень, это время года самое красивое на полях и везде цветут разные цветы.

Мы учились старших классах. Однажды на моей парте видела очень красивые цветы. Я посмотрела вокруг, никого не заметила, кто подарил мне цветы. Однако я вдруг заметила твою улыбку. От гордости делала вид, что ничего не замечаю. Эти цветы поставила в уголок свою парту.

Мы вышли на перемену отдыхать на пять минут, ты подошёл ко мне посмотрел прямо в глаза, как – бутдо хотел сказать « ты похоже на эти цветы» и ни сказав, ни слово вышел из класса.

Каждый год, когда цветут разные цветы, каждого беру в руки, и вспоминаю твою улыбку. Таких цветов не вижу нигде, но ищу, это ушло с моим детством.

ДЖАШАУНУ ДЖОЛУ

Дуния башы тарыгъыула бла сагъышла бла, сюймеклик бла байланыбды.

Джашай барсанг, былай иги къарасанг, къаллай зауукъ заманда джашайбыз, биз анга багъа бере билебизми?

Джаз келгенлей табигъатха джан киреди, тауларыбыз, тереклерибиз ариу джашаил кийим киедиле, джер тюбюнде бугъунуб тургъан къамжакъчыкъла чагъыб къанатчыкъларын кере джашау этерге кюрешедиле. Тауну терининден чыкъгъан шоркъа суучукъ да тауушун чыгъарады.

Джазгъыда ёсген кырдыкгъа гока хансла да чыгъыб, хауаны ариу этедиле, джашаугъа кёл салдырадыла.

Къач болгъанлай битген ёсюмлени джыяса, хауа бир тюрлю бир ариу болады.

Къыш келиб, хар неден да солутады. Биз бу джашаугъа багъа бере билебизми?

САРЫ ГЮЛЧЮК...

Джол джанында ёсген бир сары гюлчюкню къатына барыб сюелиб, аны ариулугъуна къараб турдум. Кюн башындан тийиб, аяз да аны чапракълары бла ойнай, ол эркин ёседи. Сора кюннге нюр себе тургъаны ючюн эркелете, юзюб алдым къолума.

Сары гюлчюк да меннге къараб ышара сейир сезимле, джылыу джюрегиме берди. Эркелете алыб бара джолумда, сокъураныб мен ызыма къайтама, юзген джериме элтиб джабышдыра, башчыгъындан ариу айта сылайма. Алай а, ол орналмады джерге аууб кетди тирилмеди алгъынча. Аны кёрюб, мен сагъышха бёлендим, ётюб кетген джашауум кёз аллыма кюзгю болуб сюелди.

Мен да, джашнай эдим джашауда, суукъ къолла юзген эдиле замансыз. Насыб бермей, джарты джолда къойдула.

Ол гюлчюкча кюнден кюнге мууал бола барама, джангызлыкъны мен сынайма джашауда.

АДАМЛА

Адам дегенин бек сейирди. Не ючюн десенг, хар адамгъа да насыб деген джетмейди. Ол къалай эсе да, хар кимге да тенг юлешинмегенди.

Кёб адамла насыб дегенни излеб, сабийликден школ замандан этген муратларына джеталмайдыла да къаладыла. Хар ким кеси сюйгенча джашасала дуния джандет боллукъ эди.

Насыб, насыб сен меннге да излетдинг кесинги сабийлигимден да изледим, джартысын табдым, джартысы уа, менден узакъ кетиб кесин тутдурмады. Аны юсюнде кимди терс, ата бла ана болурламы? Огъай ала да тюлдюле ким да баласына игиликни излейди, баласыны кёлюн билмегенлей.

Кесим сюйгенча адамгъа барыргъа деген муратым да джокъ эди. Ол сезимлени джюрегиме келтирмей эдим. Окъургъа иймегенлеринде меннге дуния джашауну арты болду деб, къобанны башындан къарай эдим. Не барды джашауда, мен сюйгенча болмай эсе деб.

Аны билгенча эгечим мени къатыма келиб:

– Сен хаманда суугъа къараб нек тураса? – деб сора эди.

Джашау, джашау дегенинг къалай сейирди, кеси да бир кере берилиб къалмай, эки кере берилсе иги боллукъ эди. Биринчи джашауунда адамла этген терсликлерин экинчиде тюз эте, кеслери сюйгенча джашарыкъ эдиле, артда сокъуранмазча.

Насыб мени излей, меннге джеталмай, мен да аны туталмай, къум тюзледе да къобаннны суунда да изледим. Ол къалай эсе да мен сюйгенча болмай, ол мени къуууб, мен да аны билялмай кёб айландым

Энди уа, ол мени сюре болмаз, аз джашай эсенг да, къаллайла джашай эсенг да джашайса деб, бир кесекчикге мени имбашыма къонуб, учуб да кетеди.

КЁРЮРГЕ ТЕРМИЛЕ

Сени кёрюрге термиле джашайма, атлайма, джоллада эслеб къарайма тёгерекге. Алай а, къайдаса? Мени джолумда аджашдырыб къайры кетдинг? Сюймекликни билмей кёреме, сени аны сынасанг мени быллай бир кёрюрге сени термилтмей аллыма чыгъыб къаллыкъ эдинг.

Сюймеклик дегенни сынагъан адамла бир – бирлерин ариу кёредиле. Джазны биринчи гюлчюклерин джанкъозчукъларын саугъа этиб бередиле. Аллай саугъаны алгъан адамла, дунияда мени сюйген адам да барды деб, бир затха ышанадыла.

Джаш джюрекле насыбдан толадыла. Бюгюн а, къайдаса, нек ёбгелединг менден? – деген соруула бла барама шахарымы джолунда.

САБИЙЧИКЛЕ

(лирика миниатюра)

Кенг арбазда ойнайдыла сабийле. Аланы джарыкъ кюлген тауушлары тёгерекни джарытханды. Къайгъы сагъыш не болгъанын билмейдиле, ала билген тоб бла ойнаб ким – кимни озса деб чабадыла.

Аланы къатларына барыб, иги кесекни къараб туруб, «шо, алача сабийлиним болуб бир къалгъа эди, бюгюн джаланаякъ аллыбызда талада чабыучу. Ол бизге кесек заманчыкъгъа берилген кёре эдим. Атаны – ананы джумушларына болушуб, чабыб талада тоб ойнагъан кюнлерим дунияда эм насыблы заманым эди» деб аллыма атладым.

Бу сабийледе да къайсы боллукъду насыблы? Къайсы боллукъду насыбсыз? Насыбны излей джолда аджашыбмы къаллыкъдыла деген сагъышла бла барама.

АЙЛЫ КЕЧЕЛЕ...

Айлы кечеле къалай ариудула! Ай, чыкъгъан заманындан башлаб толуб, дагъыда ызына джарты бола башлагъан заманы. Аны эскериб къарасанг, ол адамлагъа юлгюдю. Не ючюн десенг, адамла да алайдыла.

Сабий туугъанындан башлаб ёсюб уллу бола, ол да ариуду, сабийлик анга иги умутла этдиреди. Джаш адамла уллу болуб, адам кемине джете башласала дуниягъа ариулукъ саладыла. Насыблы адамла, толгъан айча, тёгерекни джарытыб, джашнайдыла. Артыкъсыз да джашла бла къызла.

Алай эте, ала джашай барсала, дунияда болмагъан игиликни сакълай заманларын ётдюредиле. Заман а тохтамайды бир кесек да. Ала да аны сакълай, ол да кесин тутдурмай барады.

Айхай, да хар бир адамгъа да насыб бирча берилиб барса уа, адамланы бетлерине замансыз джыйрыкъ да тюшерик да болмаз эди.

ЖЁЛТЫЙ ЦВЕТОК...

Я однажды иду по тропинке, как красиво, цветы разные, блестят под солнцем. Особенно жёлтый цветок ветерок играя её листьями, растёт, радуясь всем земным. Я стояла над цветочком хотела рвать её, думая беру в руки, тихо буду гладить её. Стояла, стояла, всё– таки рвала этот цветок, взяла в руки радостно шла.

Делала несколко шагов, остановилась, жалко было цветку, вернулась, обратно, где рвала, хотела обратно ставить в землю. Тихо гладила красивый цветок. Но, этот цветок обратно не принялась, упала в сторону, не могла, как раньше стоят. Глядя на неё, думала. О многом; Когда – то я цвела как этот цветок, радовалась всему земному. Но, какие – то незнакомые руки меня взяли, и по дороге не дойдя в цели, бросили полдороге.

Теперь, живу на свете одна, не радуюсь, ничему, счастье ушло с этими злыми руками от меня далеко.

ИССИ ТАШНЫ ЮСЮ

Бара барыб кюн бетде ташны юсюне олтурдум. Ташны юсюн къолум бла сыладым.

Ташны кюн къыздыргъан джаны иссиди, кюн тиймеген джери уа, суукъду. Къолуму ташны юсюнден алыб, бир кесек къараб турдум. Адамла да алайдыла, джюреклерин сюйген адамла джылытсала, ала да кюн тийгенча болуб джарыйдыла. Ол джаратхан адам башханы да джылытыргъа излеб тургъанын билмейдиле. Аллай адам излейдиле табмайдыла джюреклери башханы джаратмай дунияда нек джашай эсем да, дегенча къарайдыла.

Бизни къадарыбыз бизни джаратхан кюн, биз джаратырыкъ адамны да ариу кёрюрча этсе иги боллукъ эди. Дунияда джашау бир тюрлю бир ариу болуб джашнарыкъ эдиле адам миллет, – дей ташны юсюнден сагъышлана, ёрге къобуб джумушума кетдим.

ЭРТДЕНГИДЕ

Тёгерекге нюр тёге кюн тийсе да танг атады, джангур джауса да джел да боран болса да, къар джауса да танг атады. Эртденгиде къаллай хауа болса да адамла джолоучу боладыла. Мурат этиб хар ишин тындырыргъа излей иги умутлагъа бёленедиле.

Джолда бара хар бир тюрлю адамлагъа тюбейсе; бирлери джарыкъ ышара къууанч халда нёгерлерине хапар айта джарыкъ кюледиле. Бирлери къаты къысыб эринлерин, джукъ сорсанг да, джууаб бериб тынгылайдыла. Бир къауумлары уа, не бла сёз табыб сёлешиб сени джюрегинги да билиб кесини джюрегингде болгъан затланы айтыргъа сени бла бирге юлеширге излейдиле. Джарсыуунда къууанчын да, айтадыла. Бир адамла уа, кимни несин кёрейик, эшититейик дегенча тёгереклерине сымарлаб къарайдыла. Джаш адамла бу джашауда хар не да бизникиди дегенча атлайдыла.

Къалай сейирди джашау дегенинг, хар бир адамгъа дунияда бирер затны буюрады.

КЁРЮНМЕ КЁЗЮМЕ

Кёрюнме кёзюме, нек эсе да сенден бир бек кёлюм чыкъгъанды. Сюеме деб айта турсанг да, ийнанмайма. Билмейме джашауда сенсиз ашыргъан кюнлерими да, сени сакълай тургъан заманымы мен бошнакъгъа джашагъаннга санайма. Сен башханы джаратыб, мен да сени джаратыб, сен аны сюйюб, меннге да амалсыздан къараб тургъанынгы кеч эскердим.

Джюрегингде болгъан назик сезимлени, сюймекликге атаб, къатымдан кетмей турсанг да сюймейме сени. Сюймеклигим тас болгъанды, ызына къайтырыкъ тюлдю.

Сеннге ийнанмазма бюгюнден ары. Джюрегим кюеди, тютюню чыкъмай ичинде джукъланыб къалады.

БОРАН

Къышны биринчи кюнюнден башлаб боран башланды. Адамланы этген терсликлер ючюн ачыулана болур. Джайны джай узуну джаш адамла иги сагъыш этмей атлайдыла. Джашау бирди, аны джоллары кёбдюле.

Ол джоллада джынгылмай атларгъа керекди. Сагъыш этиб, мен бу джол бла барсам, къалай боллукъма, неге тюберикме? – деген соруулану кесинге берирге керекди. Бюгюн мен джашма, кючюм къарыууум да барды, не да эталлыкъма, деген оюмлары бир къауумланы элтиб джауумлу джерге салады. Ол андан чыкъгъынчы кеч болады.

Къышхы эртденни бораны аны ангылагъыз да, этген терслигизге оюмлашыгъыз дегенча боранлайды. Терс джюрюген ызланы кетерирге кюрешеди, къары бла джабады.

ЭСИМДЕДИ

Эсимдеди, джалан аякъ чабыучу кенг джашил талабыз. Кюн да, бизни эркелете, джарыкъ тийиб джылытханы. Чегет табадан ургъан сабыр аязчыкъ чачларыбызны сылай эди акъырын. Ёзен сууу да, бизге айта белляуун, ашыра эди, ызыбыздан къараб шоркъулдай.

Сабий джюрекледе сагъыш не болгъанын билмейин бири – бирибизни къуугъаныбыз. Джалан аякъ бара, чыгъанакъ кирсе аягъыбызгъа, аны алыб, бир джанына атыб андан ары чабханыбыз. Джылла оза, биз да ёсе, арабыз узакъ болду.

Бюгюн мен ол таланы кёрсем, сени тюрсюгюнг да кёз аллыма келеди аны бла биргелей. Сен, меннге ачыу эте, мени къозуучу кюнлени мен излейме бир кесекге къайтырларын.

ДЖАЗГЪЫ КЮНЛЕ

Бир къауум адамла джашлыкъларында этген муратларына джеталмайдыла. Эслерин башха умутлагъа бёлеб, алданадыла.

Алай бла джылла кеслерин билдире заманны ашыра барадыла. Джашлыкъда бир иги мурат этдириб, аны да толтурмай къояды. Хар бирибиз да, дуниягъа кёзюбюзню ачсакъ, дуния кенгди, биз аны ичинде джарыкъ джаннган джулдузча, насыблы да болуб, этген муратларыбызгъа да джетербиз, деб сабийликден чыгъабыз. Бизге бары да гокка хансладан башлаб, акъ чакъгъан тереклеге дери бизни ючюн джашнайдыла. Ала, бизге джолубузда, хар неге да, болушурла деген умут бла джашайбыз.

Биз муратыбызгъа джетгинчи джылла кетиб, къара чачларыбыз акъ болады. Энди уа, насыбла болургъа джетдирмеген муратланы излей джашауда алгъа барыргъа кюрешебиз.

Джетербизми? Билмейме...

АКЪ ЧАКЪГЪАН ТЕРЕК

Джазгъы кюнде акъ чакъгъан терекни къатына барыб сюелеме. Джаз, дуниягъа насыб чача, кюн нюр таякъларын тереклеге теджегенди. Ала аны ючюн чыммакъ акъ чакъгъандыла. Ол кюн бла бирге келген, насыб, кимлеге джетерикди? Аны билген къыйынды. Мени къолумдан келсе, ол насыбны къолума алыб, кёкге мийик чыгъыб, адамланы башларындан чачарыкъ эдим. Джаш адамла насыбны джолундан кетмей этген муратлары толур ючюн. Терек чакъгъанны биз, хар джаз сайын кёре тургъаныбызгъа багъа бере билмейбиз. Джаш къызчыкъла да алагъа ушаб джарыкъ кюледиле.

Алагъа да къараб, джаш адамлагъа да къараб, тилек тилейме, «бу джазны биринчи кюнюнде, ала дунияда, кеслери эскергинчи насыблы болсунла. Джаш джюреклери, къууанчдан толсун» – деб, акъ чакъгъан терекни къатындан кетиб барама.

ДЖАШАУНУ ДЖУЛДУЗЛАРЫ

Джашауну джулдузлары аналадыла. Анала сизни бек уллу борчугъуз барды джашауда. Баланы ёсдюрюб аны тюз джолгъа салыб заманы джетсе, адебни, намысны да юретиб, уллуну къачын кёре билирге. Аны айыбсыз, юй этиб юйлендирген бек джууаблы ишди джашауда.

Юйде къартладан юлгю алыгъа керекди, ала биз туугъунчу да къарачай миллетни адетин, намысын билиб, эшитиб, кёрюб джашагъан къартла бюгюн сыйсыз болургъа нек керекдиле? Алагъа тынгыламай, кеслерича барадыла да сыйлары да болмайды, Башха миллетле этгенни этерге нек керекди? Ана – деген сыйлы атыгъызны юйде тыбырда, къартланы айтхан сёзлери бла тутсала миллетибизни аты иги бла айтыллыкъ болур эди.

БАШЛАРЫ

Ал сёз 2
Анама 3
Белгисиз джазыу 4
Сегизинчи март 5
ДжулдуЗла 6
Сары чапракъла 7
Джукъу арада 8
Насыбым сенсе 9
Чыпчыкъланы ингири 10
Ай джарыкъда 11
Тарыгъыула 12
Джашлыкъда берилген кюнле 13
Сенден сакълайма 14
Тау элиме 15
Насыб сатылмайды 16
Кимди терс? 17
Шо, кимсе сен? 18
Такъыйкъалада насыб 19
Каштанла 20
Тогъузучу майгъа 21
Ана тилим 22
Джайгъы кюнде 23
Къобан сууну джагъасында. 24
Джаз келгени бла 25
Кёбню кёрген къартларыбыз 26
Эсимдеди сёзлеринг 27
Сен кетдинг 28
Эски альбом 29
Кетме 30
Къайда къалдыла заманла? 31
Жёлтые листья 32
Джауады джангур 33
Ачы сёзле 34
Къобан суу 35
Таулары быз 36
Джайгъы чуякъ кечеле 37
Шыбырдайдыла чапракъла 38
Атынгы джазама 39
Оздула, айла, джылла 40
Таулу къызчыкъ 41
Джай чиллени ингири 42
Амалсыз ышараса 43
Джашлыкъ 44
Къуяндыргъанса къыйнагъанса 45
Сабийчикни чачын сылайма 46
Сорма меннге 47
Бизни заманыбыз 48

Мени элим 49
Чапракъла агъадыла 50
Гёбелекке учады 51
Миниатюра 52
Сенден сакълайма 53
Илешиу 54
Шош ингирде 55
Джашлыкъны кёлеккеси 56
Солуу кюнде 57
Къобанны эки джагъасы 58
Кавказым 59
Таулада эртден 60
Тилек 61
Джюрек джылыу 62
Гюлле, къачхы гюлле 63
Джанкъозла 64
Къышхы кюнле 65
Къобан сууну къатында 66
Джазыу 67
Заман 68
Насыб 69
Нек этдинг алай? 70
Айны джарыгъында 71
Унуталмайма сени 72
Сагъышларым 73
Къачхы къобан суу 74
Биринчи къар 75
Подснежники 76
Сени кёзлеринг 77
Цветы, осенние цветы 78
Джашауну джолу 79
Сары гюлчюк 80
Адамла 81
Кёрюрге термиле 82
Сабийчикле 83
Айлы кечеле 84
Жёлтый цветок 85
Исси ташны юсю 86
Эртденгиде 87
Кёрюнме кёзюме 88
Боран 89
Эсимдеди 90
Джазгъы кюнле 91
Акъ чакъгъан терек 92
Джашауну джулдузлары 93
Башлары 94

Мамаева З.У.

Звездная жизнь

Миниатюры
Новеллы
Стихи

на карачаевском языке

Редакторы: Джанкезова М.
Бостанов У-А.

Корректор Салпагарова К.

Издание осуществлено по договору
на выпуск произведения за счет средств автора

Отпечатано в типографии ООО «Нартиздат»
г. Черкесск, ул. 1-я Подгорная, д. 2
Заказ № 37-2015. Тираж 500 экз.